

ЄВРОПЕЙСЬКА СОЦІАЛЬНА ХАРТІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ

Програму навчального курсу підготували
консультантки Ради Європи Алла Федорова та Олеся Отраднава
в межах діяльності проєкту Ради Європи
[“Розвиток соціальних прав людини як ключовий чинник сталої
демократії в Україні”](#)

ПРОГРАМА КУРСУ

Вступ. Курс «Європейська соціальна хартія та її роль в системі захисту соціальних прав в Україні» спрямований на ознайомлення слухачів з європейськими соціальними стандартами та є першим спеціалізованим навчальним курсом з вивчення Європейської соціальної хартії як основного договору Ради Європи у сфері захисту соціальних прав людини. У рамках курсу детально розглядаються основні положення Європейської соціальної хартії крізь призму їх тлумачення Європейським комітетом з соціальних прав та його практики; розкривається взаємозв'язок Європейської соціальної хартії з Європейською конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод, а також з соціальними стандартами ЄС. Особлива увага приділяється питанням імплементації Європейської соціальної хартії в Україні, застосуванню її положень національними судами України.

Курс розраховано на студентів юридичних спеціальностей, міжнародних відносин, студентів інших спеціальностей, які цікавляться європейськими соціальними стандартами, соціальними правами та соціальним захистом.

Теми курсу:

I. Загальна характеристика. Основні положення Європейської соціальної хартії

Тема 1. Історія розробки Європейської соціальної хартії. Європейська соціальна хартія як основний елемент системи захисту прав людини Ради Європи

Природа та особливості соціальних прав людини. Міжнародно-правові механізми захисту соціальних прав людини. Процес розробки та прийняття ЄСХ. Основні структурні особливості Хартії. Процес ратифікації Хартії державами-членами Ради Європи. Розвиток ЄСХ: 3 протоколи. Зміна ставлення до соціальних прав людини як підстава розробки ЄСХ переглянутої (1996р.). ЄСХ та Європейська конвенція з прав людини – основа системи захисту прав людини Ради Європи. Значення ЄСХ як соціальної Конституції Європи. Туринський процес.

Тема 2. Значення Європейської соціальної хартії у захисті соціальних прав в Європі. Взаємовплив ЄСХ та стандартів ЄС

Застосування ЄСХ та рішень ЄКСП Європейським судом з прав людини. Взаємозв'язок соціальних та трудових стандартів ЄС з Європейською соціальною хартією. Європейська соціальна хартія в договорах ЄС. Застосування законодавства ЄС у соціальній та трудовій сфері при розробці ЄСХ переглянутої. Європейська соціальна хартія та Хартія основних прав ЄС.

Тема 3. Моніторинговий механізм Європейської соціальної хартії. Повноваження та порядок роботи Європейського комітету з соціальних прав

Структури, створені ЄСХ для моніторингу за виконанням взятих державами зобов'язань. Європейський комітет з соціальних прав та Урядовий комітет. Процедура розгляду доповідей держав-учасниць. 4-річний звітний цикл та спеціальна процедура для держав, що визнали процедуру колективних скарг. Розгляд колективних скарг. Відсутність юридично обов'язкової сили висновків та рішень ЄКСП. Роль Комітету Міністрів Ради Європи в моніторинговому процесі.

II. Права, гарантовані Європейською соціальною хартією

Тема 4. Охорона здоров'я

Право на охорону здоров'я (ст. 11) та медичну допомогу (ст. 13), практика ЄКСП. Забезпечення здорового довкілля, профілактика захворювань і нещасних випадків, захист материнства, безпечне, здорове робоче середовище.

Тема 5. Соціальне забезпечення та соціальний захист

Право на соціальне забезпечення та соціальну допомогу (ст. 12, ст.13). Захист від бідності та соціального відчуження, належне соціальне забезпечення, належна соціальна допомога, ефективні соціальні служби. Право на житло, відповідність житла стандартам, політика та заходи запобігання безпритульності.

Тема 6. Зайнятість, трудові права та рівні можливості

Доступ до працевлаштування, заборона експлуатації, професійна орієнтація. Справедливі умови праці, тривалість робочого часу та часу відпочинку, достатній життєвий рівень, принцип рівної оплати за рівну та рівноцінну працю, захист працівників при звільненні з роботи, колективні трудові відносини та права працівників на управління підприємством. Право на рівні можливості та рівне ставлення у сфері праці для жінок та чоловіків, сімейних працівників.

Тема 7. Права осіб з інвалідністю та осіб літного віку

Захист вразливих груп осіб, права осіб з інвалідністю на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства (ст. 15), права осіб літного віку на соціальний захист, створення можливостей для осіб літного віку та забезпечення достатніми ресурсами (ст. 23).

Тема 8. Освіта та права дітей

Безкоштовна початкова і середня освіта для всіх дітей, доступ осіб з інвалідністю до загальної освіти, підготовки та до реабілітації, навчання мови для мігрантів, професійно-технічне навчання та підготовка. Права дітей, підлітків на соціальний, правовий та економічний захист.

III. Виконання Україною взятих зобов'язань за ЄСХ переглянутою

Тема 9. Виконання Україною взятих зобов'язань за ЄСХ переглянутою

Ратифіковані та нератифіковані Україною положення ЄСХ. План заходів щодо забезпечення виконання положень ЄСХ, парламентські слухання «Про виконання в Україні ЄСХ». Висновки та рекомендації ЄКСП щодо розгляду доповідей України. Питання ненадання достатньої інформації для прийняття висновків. Повторення рекомендацій ЄКСП. Застосування судами України ЄСХ. Необхідність визнання процедури розгляду колективних скарг для належної імплементації ЄСХ.

Акроніми:

ЄСХ	Європейська соціальна хартія
ЄКСП	Європейський комітет з соціальних прав
ЄКПЛ	Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЄС	Європейський Союз

ПРОГРАМА

I. Загальна характеристика. Основні положення Європейської соціальної хартії

ТЕМА 1. ІСТОРІЯ РОЗРОБКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ. ЄВРОПЕЙСЬКА СОЦІАЛЬНА ХАРТІЯ ЯК ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ РАДИ ЄВРОПИ

Природа та особливості соціальних прав людини. Міжнародно-правові механізми захисту соціальних прав людини. Процес розробки та прийняття ЄСХ. Основні структурні особливості Хартії. Процес ратифікації Хартії державами-членами Ради Європи. Розвиток ЄСХ: 3 протоколи. Зміна ставлення до соціальних прав людини як підстава розробки ЄСХ переглянутої (1996р.). ЄСХ та Європейська конвенція з прав людини – основа системи захисту прав людини Ради Європи. Значення ЄСХ як соціальної Конституції Європи. Туринський процес.

Вступ до курсу

Інформація про Проєкт Ради Європи “[Розвиток соціальних прав людини як ключовий чинник сталої демократії в Україні](#)”.

Коротко про Раду Європи

Вступне опитування про Європейську соціальну хартію та соціальні права

- 1) На які групи права людини можна поділити за різними критеріями? За предметом чи сферами життєдіяльності? Які покоління прав людини виділяють?
- 2) Назвіть приклади соціальних (соціально-економічних) прав людини?
- 3) Чи закріплені соціальні права в Конституції України?
- 4) Чи ратифікувала Україна Європейську соціальну хартію?

- 5) Чи передбачено право подавати індивідуальні заяви про порушення державою положень ЄСХ?
- 6) Чи має повноваження Європейський суд з прав людини розглядати справи стосовно порушення положень Європейської соціальної хартії?
- 7) Чи може українській суддя посилатися на норми ЄСХ? Чи є ЄСХ джерелом права в Україні?

Лекція

1. Поняття соціальних прав людини як прав другого покоління.
2. Загальна характеристика міжнародних механізмів захисту соціальних прав людини. Основні відмінності у моніторингових механізмах захисту громадянських, політичних прав і соціально-економічних прав людини.
3. Процес розробки та прийняття ЄСХ 1961 р.
4. Компромісні та структурні особливості Хартії. Частина 1 – принципи Хартії. Вибіркова система прийняття державами зобов'язань. Моніторинговий (контрольний) механізм Хартії 1961 року.
5. Ратифікація ЄСХ державами Ради Європи. Особливості. Обов'язковий для ратифікації вибір та загальна мінімальна кількість статей і пунктів для ратифікації. Держави, які ратифікували ЄСХ у цілому. Закритий характер ЄСХ.
6. Розвиток ЄСХ. Протокол 1988 р., який розширив перелік соціальних прав. Необхідність підвищення ефективності моніторингового механізму (Протокол 1991 р.). Запровадження процедури розгляду колективних скарг (Протокол 1995 р.).
7. Розвиток соціальних прав людини та необхідність оновлення ЄСХ 1961 р. Розробка та прийняття ЄСХ переглянутої 1996 р. Права, які закріплено ЄСХ 1961 р. та 1996 р., їх класифікація.
8. Європейська соціальна хартія та Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод: основні елементи європейської

системи захисту прав людини. Роль та значення ЄСХ як соціальної конституції Європи.

9. Посилення діяльності Ради Європи у сфері імплементації державами стандартів ЄСХ. Туринський процес та перспективи вдосконалення механізму захисту соціальних прав людини в Раді Європи.

Питання/дискусії під час лекції:

- 1) Дискусія/обговорення з учасниками після п. 1. До яких прав відносяться соціальні: негативних чи позитивних? Яка роль держави в їх гарантуванні та забезпеченні?
- 2) У рамках п. 7. Запропонувати учасникам визначити з переліку прав ті, які права були включені до Хартії 1996 р., та не містилися у ЄСХ 1961р.
- 3) У рамках п. 8. Дискусія про значення та важливість реалізації соціальних прав для слухачів курсу. Які соціальні права кожен вважає найважливішими для себе. Яке значення має їх реалізація для нормального повноцінного життя людини.

Додаткові завдання:

1. Ознайомитися з текстом [ЄСХ переглянутої](#).
2. Ознайомитися з короткою презентацією про групи прав, закріплених ЄСХ.
3. Переглянути відео про ЄСХ.
4. Ознайомитися з Законом України «Про ратифікацію Європейської соціальної хартії переглянутої» № 137 - V від 14.09.2006 зі змінами від 08.06.2017 р.

Контрольні питання:

- Які два документи складають основу системи захисту прав людини Ради Європи?

- З якими основними проблемами стикалися автори при розробці Європейської соціальної хартії?
- Коли було прийнято Європейську соціальну хартію?
- Які структурні особливості притаманні ЄСХ?
- У чому полягає вибірковість системи прийняття зобов'язань?
- Який моніторинговий механізм було передбачено ЄСХ 1961 р.?
- Які протоколи було прийнято для підвищення ефективності контрольного механізму ЄСХ?
- Чим було викликано необхідність перегляду ЄСХ 1961 р.?
- Коли було прийнято ЄСХ переглянута?
- Які права закріплено в ЄСХ 1961 р. та ЄСХ 1996 р.?
- Які держави Ради Європи не ратифікували ЄСХ 1961 чи 1996 рр.?
- Чи має ЄСХ статус відкритого договору Ради Європи?
- З якою метою у 2014 р. було ініційовано Туринський процес?

Джерела:

- Офіційна сторінка Проєкту Ради Європи “Розвиток соціальних прав людини як ключовий чинник сталої демократії в Україні”/Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/socialrights>
- Європейська соціальна хартія (переглянута), 3 травня 1996 року / Доступ за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text
- Європейська соціальна хартія. Коротка презентація (КОМПАС). / Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/uk/web/compass/european-social-charter>
- Benelhocine C. The European Social Charter. - 2012. – Council of Europe publishing. – p. 11-27, p.77-86
- Федорова А. Основні тенденції та проблеми розвитку міжнародних механізмів захисту соціальних прав людини// Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. - К.: ІМВ, 2013. – Вип. 117. – Ч.1.-С. 48-54

- Сидоренко Н.С. Європейська соціальна хартія: регіональний міжнародно-правовий механізм захисту соціальних та економічних прав людини /позиція України/ Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня к.ю.н. за спец. 12. 00.11., Київ. ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка. - 2003. – с.18
- Феськов М. М. Європейська соціальна хартія (переглянута) і трудове законодавство України: питання адаптації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / М. М. Феськов ; Нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2002. – 19 с.
- Мицик В.В. Права людини в міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту. Підручник. Київ: Промені. – 2010. – С. 149-151
- Болотіна Н.Б., Феськов М.М. Європейська соціальна хартія(переглянута) і Україна// Юридична наука № 3/2011. – С. 36-47.
- Міжнародні соціальні стандарти: навч. посіб. / авт.: А. М. Юшко, Н. М. Швець; за заг. ред. В. В. Жернакова. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”. - 2013. – 121 с. / Доступ за посиланням: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2013/Pr_0022.pdf%20
- Закон України «Про ратифікацію Європейської соціальної хартії переглянутої» № 137 - V від 14.09.2006 зі змінами від 08.06.2017 р. / Доступ за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16>

Відео:

- Офіційний сайт Ради Європи /Європейська соціальна хартія / Доступ за посиланням: http://tv.coe.int/COE/video.php?v=20111014_06_w
- Інтерв'ю з М. Щербатюком Європейська соціальна хартія – це той мінімум зобов'язань, який держава має виконувати за будь-яких обставин// Українське радіо. 25.01.2020. / Доступ за посиланням: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=92490>

ТЕМА 2. ЗНАЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ У ЗАХИСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ В ЄВРОПІ. ВЗАЄМОВПЛИВ ЄСХ ТА СТАНДАРТІВ ЄС

Застосування ЄСХ та рішень ЄКСП Європейським судом з прав людини. Взаємозв'язок соціальних та трудових стандартів ЄС з Європейською соціальною хартією. Європейська соціальна хартія в договорах ЄС. Застосування законодавства ЄС у соціальній та трудовій сфері при розробці ЄСХ переглянутої. Європейська соціальна хартія та Хартія основних прав ЄС.

Лекція:

1. Взаємозв'язок, взаємопов'язаність та неподільність громадянських, політичних, соціальних, економічних прав людини. Взаємозв'язок прав, закріплених в ЄКПЛ та ЄСХ. Порівняння окремих статей ЄСХ та ЄКПЛ, зокрема, ст. 11 ЄКПЛ (свобода мирних зборів та асоціацій, включаючи створення профспілок, участь в їх діяльності) та ст. 5 ЄСХ (право на створення організацій), 6 ЄСХ (право на укладення колективних договорів); ст. 4 ЄКПЛ (заборона рабства) та ст. 1 ЄСХ (право на працю); ст. 2 Протоколу 1 ЄКПЛ (право на освіту) та ст. 7, 9, 10, 15, 19 ЄСХ тощо. Заборона дискримінації: ЄКПЛ та ЄСХ.

2. Практика Європейського суду з прав людини щодо неподільності всіх прав людини та можливі соціальні наслідки при вирішенні питання порушення громадянських та політичних прав. Рішення у справах Ейрі проти Ірландії, Панченко проти Латвії, Будіна проти Росії, Гайгузус проти Австрії тощо. Визнання Судом у рішеннях у справі «Стек та інші проти Великобританії» того, що існування «підтвердженого права на соціальну допомогу згідно з національним законодавством» може розглядатися в рамках ст. 1 Протоколу 1 до ЄКПЛ. Автономне тлумачення ЄСПЛ поняття

«майно» та включення пенсії, виплат з системи соціального забезпечення до поняття «майно». Рішення у справі «Молдован та інші проти Румунії» № 2 та права на житло, заборона примусового виселення рома та стаття 31 ЄСХ переглянутої. Основні соціальні та трудові права, які ставали предметом розгляду ЄСПЛ.

3. Застосування ЄСПЛ положень ЄСХ та практики ЄКСП. Рішення у справі В. Тимошенко проти України, Стаммер проти Австрії.

4. Вплив практики ЄСПЛ на тлумачення положень ЄСХ. Застосування практики ЄСПЛ Європейським комітет з соціальних прав.

5. Значення ЄСХ 1961 р. для розвитку соціального і трудового права ЄС. Відображення положень ЄСХ переглянутої в установчих договорах та вторинному праві ЄС. Преамбула Єдиного Європейського Акту, Амстердамський договір, стаття 1, Преамбула Договору про Європейський Союз, в яких держави ЄС підтверджують свою відданість основоположним соціальним правам, які визначено в Європейській соціальній хартії. Стаття 151 Договору про функціонування Європейського Союзу. Посилання на ЄСХ у директивах ЄС (зокрема, 2014/36/ЄС, 2003/109/ЄС, 2003/86/ЄС)

6. Директиви ЄС як джерело натхнення для ЄСХ переглянутої. Неприйняття положень директив ЄС як виправдання у разі невиконання державами-членами ЄС взятих на себе зобов'язань (*Confédération française de l'Encadrement CFE-CGC v. France, Complaint No.56/2009, Decision on the merits*. Комітет наголошує, що «...той факт, що положення, про які йдеться, ґрунтується на директиві Європейського Союзу, не виключає їх зі сфери Хартії...»).

7. Застосування ЄКСП норм права ЄС та позицій Суду ЄС.

8. Рішення Суду ЄС про статус ЄСХ у праві ЄС. Посилання на ЄСХ у рішеннях Суду ЄС.

9. ЄСХ та Хартія основних прав ЄС. Преамбула. Посилання на статті ЄСХ у поясненнях до Хартії основних прав ЄС. Порівняння нормативного змісту.

10. Європейська опора з соціальних прав в ЄС. Посилення синергії між ЄСХ та опорою з соціальних прав.

Питання/дискусії під час лекції:

1) У рамках п.2 Обговорити аргумент Уряду Ірландії у справі «Ейрі проти Ірландії»: «... на думку Уряду, Конвенція не може тлумачитись як така, що потребує створення в державі, яка її підписала, відповідного соціального та економічного становища...».

Аналіз позиції ЄСПЛ по цьому аргументу (п. 27 абз.2):

«... Суд розуміє, що подальша реалізація соціальних та економічних прав здебільшого залежить від ситуації, особливо фінансової, яка склалася в даній державі. З іншого боку, Конвенція має тлумачитися у світлі ситуації сьогодення, і вона покликана гарантувати особі реальні права, що можуть бути практично реалізовані у сферах, які вона охоплює (див. пункт 24 вище). Хоча в Конвенції пояснюється, які саме права є громадянськими і політичними, чимало з них обумовлені соціальними або економічними чинниками. Тому Суд, як і Комісія, вважає, що сам факт тлумачення Конвенції як такої, що може поширюватися на сферу соціальних та економічних прав, не може бути вирішальним аргументом проти такого тлумачення; між цією сферою і сферою, яку охоплює Конвенція, не існує якоїсь непроникної межі...».

2) У рамках п.2 Розглянути питання: чи може бути предметом розгляду у ЄСПЛ така ситуація:

- У результаті проведеної пенсійної реформи розмір пенсії державним службовцям було зменшено, в тому числі, скорочено розмір пенсійних виплат, нарахованих раніше;
- недостатній розмір пенсії та інших соціальних виплат для проживання;
- встановлення пенсії на рівні нижчому за прожитковий мінімум.

(Проаналізувати відповідну практику ЄСПЛ).

3) У рамках п. 6 Проаналізувати посилання на практику Суду ЄС у рекомендаціях ЄКСП Чехії (ст. 2 п.1 ЄСХ, 2010): Комітет підкреслює, що «...до законодавства було внесено зміни відповідно до рішень Європейського суду у справах SIMAP, Jaeger та Dellas). Наразі Трудовий кодекс зараховує час очікування на робочому місці робочим часом. Комітет приймає до уваги цю подію, яка приводить ситуацію у відповідність до Хартії з цього приводу...» Рішення Суду ЄС SIMAP, справа C-303/98 від 3.10.2000, Jaeger, справа C-151/02 від 9.09.2003.

Проаналізувати рішення ЄКСП у справі Confédération française de l'Encadrement CFE-CGC v. France, No. 56/2009 від 23.06.2010.

Французький Уряд стверджує, що «...якщо національне законодавство відповідає положенням вищезгаданої Директиви (Директиви 2003/88/ЄС про деякі аспекти організації робочого часу), то, як результат, ситуація відповідає положенням Хартії. Чи буде таке твердження прийнято до уваги ЄКСП?

4) У рамках питання 9. Порівняти та знайти статі ЄСХ переглянутої та Хартії основних прав ЄС, які закріплюють однакові соціальні права.

Додаткові завдання

1. Ознайомитися зі змістом ЄКПЛ та визначити, які соціальні права можуть бути предметом розгляду ЄСПЛ.
2. Ознайомитися з робочим документом Європейського комітету з соціальних прав щодо зв'язку ЄСХ з правом ЄС 2014 року. С.3-26
3. Проаналізувати можливість процесу приєднання ЄС до ЄСХ на кшталт відповідного процесу приєднання до ЄКПЛ.

Контрольні питання:

- Чи є права людини, які захищаються і ЄСХ, і ЄКПЛ?
- Чи може ЄСПЛ посилатися на положення ЄСХ та рішення ЄКСП?

- Які основні соціальні права можуть бути предметом захисту в рамках ЄСПЛ?
- Чи застосовує ЄКСП практику ЄСПЛ?
- У яких установчих договорах ЄС згадується ЄСХ?
- Як вплинула ЄСХ на розвиток соціальних стандартів ЄС?
- Як вплинуло трудове і соціальне право ЄС на розвиток ЄСХ?
- Чи посиляється ЄКСП на законодавство ЄС при прийнятті рекомендацій та рішень?
- Чи посиляється Суд ЄС на положення ЄСХ?
- Які права, передбачені в ЄСХ не відображено в Хартії основних прав ЄС?
- Яку роль відіграє ЄСХ у опорі соціальних прав ЄС?

Джерела:

- Офіційна сторінка Проекту Ради Європи “Розвиток соціальних прав людини як ключовий чинник сталої демократії в Україні”/Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/socialrights>
- Європейська соціальна хартія (переглянута), 3 травня 1996 року / Доступ за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text
- Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. /Доступ за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
- European Social Charter and European Convention on Human Rights/ European Social Charter/ Council of Europe/Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/-european-social-charter-and-european-convention-on-human-rights>
- ЄСПЛ, «Ейрі проти Ірландії»б рішення від 9 жовтня 1979 р. /Доступ за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_332
- Рішення ЄСПЛ, «Moldovan and Others v. Romania (no. 2)» від 12.7.2005

- Jukka Viljanen The division between civil and political rights versus economic, social and cultural rights in the Strasbourg case-law/ The Role of the European Court of Human Rights as a Developer of International Human Rights Law/ P. 254- 258. /Доступ за посиланням: <http://www.corteidh.or.cr/tablas/r26759.pdf>
- Georgios A. Serghides Social and Economic Rights under the European Convention on Human Rights and their protection in times of crisis // Roundtable of Experts “Promoting & Protecting Socio-Economic Rights in Times of Crisis in Europe”, Nicosia, 2 March 2018. /Доступ за посиланням: http://www.uclancyprus.ac.cy/wp-content/uploads/2018/05/Speech_Judge_Serghides.pdf
- European Social Charter and European Union law/ European Social Charter/ Council of Europe. /Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/european-social-charter-and-european-union-law>
- The relationship between European Union law and the European Social Charter. Working Document. European Committee of Social Rights. 15 July 2014. /Доступ за посиланням: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806544ec>
- Benelhocine C. The European Social Charter. -2012. – Council of Europe publishing. – p. 27-38
- Olivier De Schutter The European Pillar of Social Rights and the role of the European Social Charter in the European Union legal order. Council of Europe, July 2019. – p.63/Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/publications>
- Opinion of the Secretary General of the Council of Europe on the European Union initiative to establish a European Pillar of Social Rights. Strasbourg. - 2016

- The European Social Charter and EU labour law. Colm O’Cinneide // Research Handbook on EU Labour Law. Ed. by Alan Bogg, Cathryn Costello, A.C.L. Davies. – Edward Elgar Publishing. UK- 2016. - P. 191-216

Video:

- Gerard Quinn The EU Charter on fundamental rights from the point of view of the European Social Charter/Доступ за посиланням:

mms://coenews.coe.int/vod/051219_w06_e.wmv

ТЕМА 3. МОНІТОРИНГОВИЙ МЕХАНІЗМ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ. ПОВНОВАЖЕННЯ ТА ПОРЯДОК РОБОТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОМІТЕТУ З СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

Структури, створені ЄСХ для моніторингу за виконанням взятих державами зобов'язань. Європейський комітет з соціальних прав та Урядовий комітет. Процедура розгляду доповідей держав-учасниць. 4-річний звітний цикл та спеціальна процедура для держав, що визнали процедуру розгляду колективних скарг. Розгляд колективних скарг. Відсутність юридично обов'язкової сили висновків та рішень ЄКСП. Роль Комітету Міністрів Ради Європи в моніторинговому процесі.

Лекція:

1. Здійснення моніторингу за виконанням державами зобов'язань відповідно до міжнародно-правових договорів з прав людини. Загальна структура моніторингового (контрольного) механізму ЄСХ та передбачені процедури (розгляд доповідей держав, розгляд колективних скарг). Стаття С ЄСХ переглянутої «Нагляд за виконанням зобов'язань, які містяться у цій Хартії» та стаття 25 ЄСХ 1961 р. Протокол 1991 р. та застосування положень Протоколу без його вступу в силу.
2. Європейський комітет з соціальних прав. Створення ЄКСП ЄСХ 1961р. як Комітету незалежних експертів. Регламент ЄКСП. Склад Комітету, збільшення кількості експертів. Процедура обрання, вимоги до кандидатів. Внутрішня структура ЄКСП: Президент, Віце-президенти, Генеральний доповідач, Бюро. Сесійний характер роботи Комітету. Участь представника Міжнародної організації праці у роботі ЄКСП.
3. Урядовий комітет Європейської соціальної хартії та Європейського кодексу соціального забезпечення. Склад та структура. Участь представників

європейських організацій роботодавців та Європейської конфедерації профспілок, Конфедерація європейського бізнесу, Міжнародної організації роботодавців. Регламент Урядового комітету. Порядок роботи Урядового комітету.

4. Процедура розгляду доповідей держав. Історія та розвиток процедури (Хартія 1961 р, Туринський Протокол 1991 р.). Розділення прав ЄСХ на 4 тематичні блоки за рішенням Комітету Міністрів Ради Європи. Порядок та періодичність представлення державних доповідей. Зміни періодичності та спрощення доповідей для держав, що зв'язані процедурою розгляду колективних скарг у 2014 р. Розгляд доповіді ЄКСП. Надання висновків та їх юридичний характер. Види висновків ЄКСП. Розгляд висновків ЄКСП та доповідей Урядовим комітетом. Підготовка пропозицій Комітету Міністрів Ради Європи. Прийняття рекомендацій та резолюцій Комітетом Міністрів Ради Європи.

5. Процедура розгляду колективних скарг. Протокол 1995 року та стаття D ЄСХ переглянутої. Держави, які визнали процедуру розгляду колективних скарг. Суб'єкти звернення в рамках процедури розгляду колективних скарг. Предмет скарг. Основні етапи розгляду колективних скарг Європейським комітетом: прийнятність та розгляд заяви по суті. Критерії прийнятності скарги. Участь третіх сторін. Рішення ЄКСП, їх структура, юридична сила. Роль Комітету Міністрів Ради Європи, прийняття рекомендацій та резолюцій. Прийняття та оприлюднення рішень. Публікація рішень та висновків ЄКСП у пошуковій базі HUDOC.

6. Нагляд за виконанням рішень та рекомендацій ЄКСП. Наслідки для держав у разі тривалого невиконання наданих рекомендацій, висновків у рамках процедури розгляду доповідей держав та рішень за колективними скаргами. Роль Європейського комітету з соціальних прав та Комітету Міністрів Ради Європи.

Питання/дискусії під час лекції:

1) У рамках п. 1 Чи здійснюється аналіз відповідності/невідповідності національного законодавства та практики держави нератифікованим нею положенням ЄСХ чи ЄСХ переглянутої? Обговорити на прикладі нератифікованих положень Україною.

2) У рамках п. 4 або п. 5. Обговорити у процесі розгляду процедури голосування та прийняття висновків та рішень ЄКСП можливість представлення членами Комітету окремих думок.

3) У рамках п. 5. Проаналізувати можливість визнання ЄКСП наступних заяв прийнятними:

- Світова організація проти катувань подала скаргу проти Бельгії, в якій посилалася на ЄСХ переглянуту, в той час, коли Бельгія ратифікувала тільки ЄСХ 1961 р. На цій підставі уряд Бельгії стверджував, що скарга має бути визнана неприйнятною як така, що не відповідає ст. 4 Протоколу 1995 р. Яке рішення було прийнято ЄКСП?

(World Organisation against Torture (OMCT) v. Belgium, Complaint No. 21/2003, decision on admissibility of 9 December 2003. - The Committee notes that, in conformity with Article 4 of the Protocol, which was ratified by Belgium on 23 June 2003 and has entered into force for this State on 1st August 2003, the complaint is presented in writing. It further notes that in substance the text of the complaint only refers to Article 17 of the Charter of 1961, a provision accepted by Belgium on 16 October 1990 at the time of ratification. It considers that the mere reference in the text of the complaint to the “the European Social Charter of 1996” is a material mistake which has been rectified by OMCT in its additional information.”)

- 487 працівників французької компанії А. звернулися до ЄКСП зі скаргою на тривалу затримку у виплаті заробітної плати та зменшення її розміру до рівня мінімальної зарплати всім працівникам. Остаточні рішення національними судами не прийняті протягом 1,5 років у зв'язку з тривалою

процедурою банкрутства. Отже, заявники посилаються на порушення ст. 4 та 25 ЄСХ переглянутої. Чи може бути така скарга прийнятною?

- Федерація профспілок України звернулася з колективною скаргою проти України, як учасниці ЄСХ переглянутої стосовно не виконання зобов'язань за статтею 3, п.3, ст. 4, пп.1,2 до ЄКСП, підкріплюючи свої аргументи прикладами порушень зазначених прав конкретних осіб. Чи може така скарга бути визнана прийнятною?

4) Розглянути ситуацію. Відповідно до рекомендацій, наданих Україні ЄКСП у 2010 р. щодо невідповідності українського законодавства та практики пункту 7 статті 2 ЄСХ переглянутої (стосовно забезпечення працівників, зайнятих на роботах у нічний час, користуванням заходами, які враховують особливий характер такої роботи) ЄКСП звернув увагу на відсутність таких положень у національному законодавстві. У 2014 р. та додатково 2016 р. ЄКСП надав більш деталізовані рекомендації по тому самому пункту, повторивши свій висновок про невідповідність. І знов встановив 3 основні проблеми: можливості переведення на денну роботу недостатньо передбачено, законодавством не передбачено проведення постійних консультацій з представниками працівників щодо умов нічної роботи та заходів, які вживаються для забезпечення потреб працівників з особливим характером нічної роботи, не встановлено у законодавстві обов'язок проведення медичного огляду працівника до початку нічної роботи та регулярних медичних оглядів таких працівників. У висновках 2018 р. ЄКСП визнав, що нова інформація відсутня у доповіді України по цьому пункту; Конвенція МОП про нічну роботу, яку було рекомендовано до ратифікації, не ратифіковано, новий трудовий кодекс, в якому відображено, зокрема поняття нічного працівника, обов'язкові медичні огляди, не прийнято тощо. Три основні проблеми на підставі яких знов встановлено невідповідність п. 7 ст.2 повторено. Отже, ситуація свідчить про визначення ЄКСП у 3-х послідовних

висновках одних й тих самих питань. Які наслідки можуть очікувати Україну у разі невиконання наданих рекомендацій?

(Матеріали: Висновки березня 2018 р. «Трудові права» щодо України стор. 11; Висновки 2016 у базі HUDOC <http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=2016/def/UKR/2/7/EN>
Висновки 2014 у базі HUDOC <http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=2014/def/UKR/2/7/EN>)

Додаткові завдання:

1. Загальним критерієм прийнятності заяви для розгляду в рамках міжнародного механізму захисту прав людини (універсального чи регіонального характеру) вважається вичерпання всіх національних засобів захисту. Проаналізуйте процедуру розгляду колективних скарг ЄКСП, чи є наявною така вимога?
2. Серед критеріїв прийнятності заяви Європейським судом з прав людини аналізується статус жертви у заявника, його відсутність зупиняє розгляд справи та призводить до її визнання непринятною. Чи є наявність статусу жертви обов'язковим елементом для розгляду колективних скарг ЄКСП?

Контрольні питання:

- Які два органи було створено в рамках контрольного механізму ЄСХ?
- Яку роль відіграє Комітет Міністрів Ради Європи у контрольному механізмі ЄСХ?
- Які процедури застосовуються контрольним механізмом ЄСХ для моніторингу за виконанням державами-учасницями взятих зобов'язань?
- Як часто держави подають свої доповіді?
- Яка тривалість повного циклу розгляду доповідей держав?
- Чим відрізняється процедура подання доповідей для держав, які визнали процедуру розгляду колективних скарг, від звичайної процедури?
- Які документи приймаються ЄКСП в результаті розгляду доповідей держав?

- Яку роль відіграє Урядовий комітет у процесі розгляду доповідей держав? Розгляду колективних скарг?
- Коли та яким документом було запроваджено процедуру розгляду колективних скарг?
- Чи розглядає ЄКСП індивідуальні заяви?
- Хто може подавати колективні скарги та проти кого?
- Кому мають бути адресовані колективні скарги?
- Про які порушення може йти мова у колективних скаргах?
- Яку юридичну силу мають рішення ЄКСП за результатом розгляду колективних скарг?

Джерела:

- Офіційна сторінка Проєкту Ради Європи “Розвиток соціальних прав людини як ключовий чинник сталої демократії в Україні”/Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/socialrights>
- Європейська соціальна хартія (переглянута), 3 травня 1996 року / Доступ за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text
- Регламент Європейського комітету з соціальних прав від 10 вересня 2019 р. (Eng.)/ Доступ за посиланням: <https://rm.coe.int/rules-of-the-european-committee-of-social-rights-rev-2-bil/1680788a3d>
- Офіційна сторінка Європейського комітету з соціальних питань на веб-сайті Ради Європи./ Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/european-committee-of-social-rights>
- Офіційна сторінка Урядового Комітету на веб-сайті Ради Європи./ Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/governmental-committee>
- Rules of procedure of the Governmental Committee of the European Social Charter and the European Code of Social Security adopted by the Committee at its

134th meeting (2016). /Доступ за посиланням:
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c0f41>

- Федорова А. Зобов'язання України за Європейською соціальною хартією (переглянутою): юридичні наслідки в разі невиконання// Наукові записки. НаУКМА Юридичні науки /Том 168. - 2015. – стор.77-81 Національний університет «Києво-Могилянська академія». /Доступ за посиланням:
http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7832/Fedorova_Zoboviazania_Ukrainy_za_Yevropeiskoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Claire Lougarre, How can (I)NGOs engage with the European Committee of Social Rights under the monitoring procedures of the European Social Charter. – Council of Europe, September. - 2019. / Доступ за посиланням:
<https://rm.coe.int/prems-125919-ingos-engagement-ecsr-web-en/168098fcc1>

- Robin R. Churchill and Urfan Khaliq, The Collective Complaints System of the European Social Charter: An Effective Mechanism for Ensuring Compliance with Economic and Social Rights?// EJIL (2004), Vol. 15 No. 3, 417–456

- The European social charter and its supervision. OPPORTUNITIES, CONCERNS, AND THE ROLE OF THE IOE. Information paper. / Доступ за посиланням:
<https://www.ioe-emp.org/index.php?eID=dumpFile&t=f&f=123297&token=cbd8ce5a60cd8ae5dc12ac274c02e701992d33e0>

- Болотіна Н.Б., Феськов М.М. Європейська соціальна хартія(переглянута) і Україна// Юридична наука № 3/2011. – С. 36-47.

- Федорова А. Основні тенденції та проблеми розвитку міжнародних механізмів захисту соціальних прав людини // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 117 (частина I), 2013

Відео:

- [Role of the European Committee of Social Rights.](mms://coenews.coe.int/vod/051123_w02_e.wmv)// Доступ за посиланням:
mms://coenews.coe.int/vod/051123_w02_e.wmv
- [The impact of the activities of the European Committee of Social Rights](http://tv.coe.int/COE/video.php?v=20051219_w01_f) (French only)./ Доступ за посиланням:
http://tv.coe.int/COE/video.php?v=20051219_w01_f
- Gerard QUINN [The first collective complaint in the history of the European Social Charter](mms://coenews.coe.int/vod/051219_w05_e.wmv). / Доступ за посиланням:
mms://coenews.coe.int/vod/051219_w05_e.wmv

II. Права, гарантовані Європейською соціальною хартією

ТЕМА 4. ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

Право на охорону здоров'я (ст. 11) та медичну допомогу (ст. 13), практика ЄКСП. Забезпечення здорового довкілля, профілактика захворювань і нещасних випадків, захист материнства, безпечне, здорове робоче середовище.

Лекція

1. Поняття права на здоров'я як одного з соціальних прав людини. Формулювання права на здоров'я ВООЗ. Право на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я. Захист права на здоров'я у міжнародно-правових документах. Загальний коментар про право на охорону здоров'я Комітету ООН з економічних, соціальних і культурних прав.
2. Захист права на здоров'я в діяльності Ради Європи. Практика ЄСПЛ у сфері охорони здоров'я. Рішення у справі *Lopes de Sousa Fernandes v. Portugal*.
3. Охорона здоров'я та право на медичну допомогу в ЄСХ 1961 р. та Хартії 1996 р. Загальна характеристика статті 11 ЄСХ про право на охорону здоров'я та статті 13 ЄСХ про право на соціальну та медичну допомогу. Взаємодоповнюваність ст. 11, 13 ЄСХ та ст. 2 ЄКПЛ, що гарантує право на життя. Положення інших статей ЄСХ, які містять положення про право на медичну допомогу та охорону здоров'я, зокрема, п. 1 ст. 3 (Право на безпечні та здорові умови праці), п. 2 ст. 19 (Право трудових мігрантів і членів їхніх сімей на захист і допомогу), п. b) ст. 22 (Право брати участь у визначенні та поліпшенні умов праці та виробничого середовища), п.2 b) ст. 23 (Право осіб літнього віку на соціальний захист), п. а) ст. 30 (Право на захист від бідності та соціального відчуження). Ратифікація зазначених статей та пунктів державами-учасницями ЄСХ.

4. Основний зміст права на охорону здоров'я відповідно до ст. 11 ЄСХ. Охорона здоров'я як необхідна умова збереження людської гідності. Поняття здоров'я ЄКСП – визнання визначення поняття ВООЗ. Позитивні та негативні зобов'язання держав. Забезпечення рівного доступу до якісної медичної допомоги, утримання від прямого чи опосередкованого втручання у користування правом на здоров'я.

5. Усунення причин слабого здоров'я. Основні критерії (тривалість життя та причини смерті, дитяча та материнська смертність) як індикатори рівня національних систем охорони здоров'я. Право на найвищий досяжний рівень здоров'я. Право на здорове довкілля як складова права на охорону здоров'я. Право на доступ до системи охорони здоров'я: основні вимоги, які передбачено. Медичне втручання та обов'язкова інформована згода: ЄСХ 1961 р. та ЄСХ переглянута.

6. П. 2 ст. 11 ЄСХ - забезпечення діяльності консультативно-просвітницьких служб, які сприяли б поліпшенню здоров'я і підвищенню особистої відповідальності у питаннях здоров'я. Два основних обов'язки держав: освіта та підвищення обізнаності, а також медичні консультації та обстеження. Сексуальне та репродуктивне здоров'я.

Позитивний обов'язок держав-учасниць забезпечити ефективне здійснення права на охорону здоров'я за допомогою недискримінаційного сексуального та репродуктивного медичного виховання (*Confédération française démocratique du travail (CFDT) v. France, Complaint No. 50/2008*).

7. П. 3 статті 11 - запобігання епідемічним, ендемічним та іншим захворюванням, а також нещасним випадкам. Превентивні принципи, заходи попередження захворювань. Здорове довкілля: повітря, вода, безпека для тих, хто проживає поблизу атомних станцій, мінімізація ризиків, пов'язані з азбестом, безпечна їжа, боротьба з табакокурінням, вживанням алкоголю, наркотиків тощо. Рішення у справі *Marangopoulos Foundation for Human*

Rights (MFHR) c. Greece, No. 30/2005. Імунізація та епідеміологічний контроль у державах. Нещасні випадки.

8. Право на медичну допомогу – п. 1 ст. 13 ЄСХ. Форми допомоги та підстави для її надання державою. Основні елементи, які включає медична допомога відповідно до ЄКСП: безкоштовна або субсидійована медична допомога, виплати для забезпечення догляду, який вимагає стан особи. На які види допомоги особа має право. Рішення у справі European Roma Rights Centre (ERRC) v. Bulgaria, No. 46/2007, Decision on the merits of 3 December 2008. Індикатори рівня та тривалості надання допомоги. Забезпечення права на медичну допомогу іноземцям.

9. Охорона здоров'я на підприємстві. Право всіх працівників на безпечні та здорові умови праці. Основні компоненти та мета національної політики з питань забезпечення безпечних та здорових умов праці, включення заходів боротьби з психологічними ризиками, стресами, насиллям, агресією. Попередження професійних ризиків, нещасних випадків та захворювань. Правила безпеки та гігієни праці. Основні ризики. Захист від небезпечних агентів та речовин. Документи МОП та ЄС при розгляді ситуацій ЄКСП. Право працівників брати участь у визначенні та поліпшенні умов праці та виробничого середовища, що сприяють охороні здоров'я.

10. Захист материнства та доступ до відповідних медичних послуг. Відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустки по догляду за дитиною. Особливості регулювання праці вагітних жінок та жінок з дітьми (ст. 8 ЄСХ).

11. Питання охорони здоров'я, що розглянуті в інших статтях ЄСХ. Ст. 23 ЄСХ право осіб літнього віку на соціальний захист. Житло, яке відповідає потребам, що можуть виникати у певному стані здоров'я. Розробка державами програм охорони здоров'я для літніх людей, надання паліативної допомоги, догляду за місцем проживання. Проживання у бідності та право на медичну допомогу – основні зобов'язання держави щодо медичної допомоги

у рамках ст. 30 ЄСХ. Обов'язок держави гарантувати доступність медичної допомоги та системи охорони здоров'я для всього населення. Рішення у справі DCI v. Belgium, No. 69/2011, decision on the merits of 23 October 2012.

Питання/дискусії під час лекції:

1). У рамках п. 1. Провести дискусію та обговорення термінології: право на здоров'я, право на медичну допомогу – медичні послуги, право на найвищий рівень фізичного і психічного здоров'я тощо.

2) У рамках п. 5 розглянути та обговорити ситуації:

- Відповідно до законодавства Швеції аборти дозволено робити до 18 тижнів, після цього строку переривання вагітності є можливим тільки після отримання дозволу Національної ради з питань здоров'я та добробуту. Федерація католицьких сімей Європи подала скаргу проти Швеції з приводу порушення права на здоров'я у зв'язку з видачею незаконних дозволів на аборти на пізніх стадіях вагітності у випадках, коли плід є вже життєздатним; а також стосовно того, що статеві селективні аборти мають місце; що Швеція не змогла запобігти серйозним інцидентам, коли медики неправильно повідомили інформацію вагітним жінкам під час ультразвукових обстежень про нежиттєздатність плоду. Також у скарзі наголошувалося на неспроможності розробити офіційні рекомендації щодо зменшення надзвичайно високої кількості абортів, зроблених представницями наймолодшої вікової групи, причому, без батьківської згоди, інформування, консультацій служб підтримки. Яке рішення може бути прийнято ЄКСП?

(Federation of Catholic Families in Europe (FAFCE) v. Sweden, Complaint No. 99/2013, Publication: 27 July 2015)

- Чи порушує статтю 11 ЄСХ окремо або у поєднанні з заборонаю дискримінації правова вимога обов'язкової стерилізації для трансгендерів після зміни статі для офіційної зміни документів у Чехії? Уряд Чехії

стверджує, що трансгендерні особи не змушені проходити офіційну зміну статі в Чехії.

Цивільний кодекс (2014) та Закон про спеціальні медичні послуги (2011) передбачають медичну стерилізацію для визнання трансгендерною особою гендерної ідентичності, без медичного втручання відповідні особи не можуть змінювати документи, що посвідчують особу. Трансгендерні особи, які не бажають або яким не рекомендуються за станом здоров'я тощо, проходити операції з перепризначення статі, не зможуть змінити документи, що посвідчують особу, відповідно до їх статі.

ЄКСП розглядав це питання комплексно у контексті права на найвищий досяжний рівень здоров'я, права на доступ до системи охорони здоров'я як стану повного фізичного, психічного та соціального добробуту, а не лише як відсутність хвороби чи немочі. Яке рішення може бути прийнято?

(Transgender Europe and ILGA-Europe v. the Czech Republic Complaint No. 117/2015, Publicity: 1 October 2018)

3) У рамках п. 6. Обговорити чи зобов'язана держава запроваджувати заходи запобігання руйнування здоров'я, зокрема, курінням, вживанням алкоголю та наркотиків, заходи у сфері сприяння виробленню почуття індивідуальної відповідальності, включаючи такі аспекти, як здорове харчування тощо.

(International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS) v. Croatia, complaint No. 45/2007, decision on the merits of 30 March 2009)

4) У рамках п. 7. Обговорити зобов'язання держав, які можуть впливати з цього пункту.

5) У рамках п. 8 після визначення основних елементів медичної допомоги.

Обговорити чи може право на медичну допомогу обмежуватися надзвичайними ситуаціями та не включати на безоплатній основі надання спеціалізованої амбулаторної медичної допомоги, яку може потребувати людина без фінансових ресурсів, не забезпечувати достатню медичну допомогу соціально незахищеним особам, які захворіли. Чи може

серйозність захворювання бути фактором відмови у наданні медичної допомоги за відсутності фінансів у людині?

(European Roma Rights Centre (ERRC) v. Bulgaria, complaint No. 46/2007, Decision on the merits of 3 December 2008)

б) У рамках 9 п. Обговорити чи передбачено ЄСХ ризики, з якими працівники стикаються під час роботи? Обговорити, які основні ризики можуть бути визначені?

Додаткові завдання

1. У яких міжнародно-правових договорах з прав людини закріплено право на охорону здоров'я, право на медичну допомогу?

2. Проаналізувати Загальні висновки ЄКСП 2017 року за темою здоров'я, соціальне забезпечення та соціальний захист (Social Rights Monitoring 2017: Health, Social Security and Social Protection/ Доступ за посиланням: <https://rm.coe.int/press-briefing-highlights-conclusions-2017/168077fee0>)

Контрольні питання:

- До якого покоління прав людини відносять право на здоров'я?
- У якому документі вперше було надано визначення праву на здоров'я?
- Як розуміється право на здоров'я ЄКСП?
- Що таке право на найвищий досяжний рівень здоров'я?
- Чи передбачено право на здоров'я та медичну допомогу ЄКПЛ?
- Які основні аспекти права на здоров'я розглядалися ЄСПЛ?
- Які 3 елементи включає ст. 11 ЄСХ?
- Що включає право на доступ до системи охорони здоров'я?
- Чи має бути медична допомога безкоштовною для всього населення?
- Які основні зобов'язання мають держави щодо охорони здоров'я населення?

- Чи зобов'язана держава-учасниця ЄСХ гарантувати право на медичну допомогу іноземцям?
- Чи включено ЄКСП освіта та навчання з питань здоров'я до права на здоров'я?
- Чи має держава сприяти здоровому способу життя?
- Чи має держава право заборони вживання алкоголю та табакокуріння?
- Як пов'язано здорове навколишнє середовище з правом людини на здоров'я?
- Чи є зв'язок права на здоров'я з правом на життя у світлі статті 2 ЄКПЛ? У чому він полягає?
- Що включає право на медичну допомогу?
- Яка основна мета політики держав в сфері охорони праці?
- Що має містити національна політика у сфері охорони праці?
- Чи передбачено ЄСХ основні ризики, з якими стикаються працівники на роботі?
- Чи зобов'язані держави усунути всі ризики та небезпеки, з якими можуть стикатися працівники на небезпечних, шкідливих для здоров'я роботах?

Джерела

- Офіційна сторінка Проєкту Ради Європи “Розвиток соціальних прав людини як ключовий чинник сталої демократії в Україні”/Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/socialrights>
- Європейська соціальна хартія (переглянута), 3 травня 1996 року / Доступ за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text
- Права людини у сфері охорони здоров'я: практичний посібник/ За наук.ред. І. Сенюти. – Львів : Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2012. – 552 с./ Доступ за посиланням: <http://healthrights.org.ua/б>
<http://medicallaw.org.ua/vydavnytstvo/praktychnyi-posibnyk-prava-liudyny-u->

[sferi-okhorony-zdorovia/2-mizhnarodni-standarti-prav-ljudini-v-sferi-okhoroni-zdorovja/](#)

- Альтернативна доповідь про виконання Україною Європейської соціальної хартії (переглянутої). Тематична група «охорона здоров'я, соціальне забезпечення, соціальний захист» (статті 3, 11 12, 14, 23, 30). Доповідь подається Українською Гельсінською спілкою з прав людини. 2016/ Доступ за посиланням: https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Alternative-Report-ESCR-19.12_ukr.pdf
- Шамич О.М. Поняття та структура природного права людини на охорону здоров'я// Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. Збірник наукових праць/ Доступ за посиланням: <http://ap.uu.edu.ua/article/23>
- Скалецька З. С. Співвідношення права на охорону здоров'я та права на медичну допомогу/ Києво-Могилянська академія. Наукові записки. Том 90. Юридичні науки. 2009. – С. 91-93/ Доступ за посиланням: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5955/Skaletska_Spivvidnoshennia_prava_na_okhoronu_zdorovia.pdf
- Рішення ЄСПЛ, «Lopes de Sousa Fernandes v. Portugal», № 56080/13, 19 Dec 2017
- Equal access to health care/ Resolution of the Parliamentary Assembly 1946(2013)
- ECSR, Social Rights Monitoring 2017: Health, Social Security and Social Protection/ Доступ за посиланням: <https://rm.coe.int/press-briefing-highlights-conclusions-2017/168077fee0>
- The reform of health care systems in Europe: reconciling equity, quality and efficiency. Recommendation of the Parliamentary Assembly 1626(2003)

- Council of Europe guidelines on child-friendly health care. (Adopted by the Committee of Ministers on 21 September 2011 at the 1121st meeting of the Ministers' Deputies/ Доступ за посиланням: <https://rm.coe.int/168046ccef>
- Promotion of the right of migrants to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health - Resolution adopted by the Human Rights Council 26/21 17 July 2014/ Доступ за посиланням: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_HCR_RES_26_21.pdf
- The right to the highest attainable standard of health (article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights). Substantive issues arising in the implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. General Comment No. 14 (2000). - Geneva, 25 April-12 May 2000
- General comment No. 15 (2013) on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health (art. 24)./ Committee on the Rights of the Child. 17 April 2013
- Tamara K. Hervey We Don't See a Connection: The 'Right to Health' in the EU Charter and European Social Charter// [Social Rights in Europe](#). Gráinne de Búrca, Bruno de Witte, and Larissa Ogertschnig. – Oxford University Press. – 2005
- ECSR, Marangopoulos Foundation for Human Rights (MFHR) v. Greece, Complaint No.30/2005, decision on the merits of 6 December 2006
- ECSR, International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS) v. Croatia, complaint No. 45/2007, decision on the merits of 30 March 2009
- ECSR, Transgender Europe and ILGA-Europe v. the Czech Republic Complaint No. 117/2015, Publicity: 1 October 2018
- ECSR, Federation of Catholic Families in Europe (FAFCE) v. Sweden, Complaint No. 99/2013, Publication: 27 July 2015
- ECSR, DCI v. Belgium, No. 69/2011, decision on the merits of 23 October 2012

- Digest of the case law of the European Committee of Social Rights, December 2018

ТЕМА 5. СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Право на соціальне забезпечення та соціальну допомогу (ст. 12, ст.13).
Захист від бідності та соціального відчуження, належне соціальне забезпечення, належна соціальна допомога, ефективні соціальні служби.
Право на житло, відповідність житла стандартам, політика та заходи запобігання безпритульності.

Лекція:

1. Поняття соціального захисту, соціального забезпечення. Основні міжнародно-правові документи, що закріплюють право на соціальне забезпечення. Конвенція МОП № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення та основні елементи системи соціального забезпечення. Загальна характеристика документів Ради Європи. Європейський кодекс соціального забезпечення.

2. Право на соціальне забезпечення і захист у ЄСХ. Право на соціальне забезпечення та соціальну допомогу у ст. 12 та 13 ЄСХ як обов'язкові для ратифікації статті. Користування послугами соціальних служб (ст. 14). Права вразливих категорій осіб на соціальну допомогу та захист: право на соціальний захист сім'ї (ст. 16), дітей та підлітків (ст.17), осіб літнього віку (ст.23). Право на захист від бідності та соціального відчуження (ст. 30).

3. Ст. 12 ЄСХ - право на соціальне забезпечення. Системи соціального забезпечення держав: створення та функціонування на практиці. Допомога у рамках соціального забезпечення та соціальна допомога: тлумачення ЄКСП у світлі ст. 12 та 13 ЄСХ. Основні критерії розмежування: мета та умови, пов'язані з їх наданням. Основні критерії до функціонування системи соціального забезпечення за п. 1 ст. 12. Принцип колективного фінансування як важлива ознака системи соціального забезпечення. Достатність допомоги з соціального забезпечення та критерій (індикатор) межі бідності у тлумаченні

ЄКСП. Задовільний рівень системи соціального забезпечення та здатність держав-учасниць ратифікувати Європейський кодекс соціального забезпечення як основна вимога для дотримання зобов'язань за п. 2 ст. 12 ЄСХ. Основні критерії покращення системи соціального забезпечення. Принцип рівності у питаннях соціального забезпечення між громадянами та іноземцями.

4. Ст. 13 ЄСХ - право на соціальну допомогу. Принцип надання соціальної та медичної допомоги кожному, хто її потребує та не має достатніх ресурсів, незалежно від сплати внесків, участі у системі соціального забезпечення/страхування. Умови для надання допомоги. Коли право на соціальну допомогу виникає та що має покривати соціальна допомога. Рішення у справі *Finnish Society of Social Rights v. Finland*, Complaint No. 88/2012 (пп. 95-125). Рівність та тривалість надання соціальної допомоги. Закріплення права на соціальну допомогу у законодавстві. Надання соціальної допомоги іноземцям. Заборона прямої та непрямой дискримінації на підставі отримання допомоги. Превентивна, підтримуюча роль соціальних служб, рівний та ефективний доступ у світлі ст. 13 ЄСХ.

5. Право на користування послугами соціальних служб. Особи, на яких поширюється право користування службами. Типи, якість, вимоги до соціальних служб. Підтримка недержавних акторів до участі та створення соціальних служб.

6. Соціальний захист сімей. Розуміння поняття сім'ї ЄКСП. Надання належного житла сім'ям як основа реалізації інших прав людини. Ст. 16 ЄСХ та право на приватне і сімейне життя у світлі ст. 8 ЄКПЛ. Заклади догляду за дітьми, сімейні консультації. Забезпечення правового захисту сімей, допомога у вирішенні сімейних конфліктів, захист від домашнього насилля. Економічний захист сімей. Допомоги сім'ям. Соціальний захист дітей та підлітків. Поняття дитини. Види допомоги, які передбачено ст. 17 ЄСХ. Доступ мігрантів та членів їх сімей до соціальних служб (ст. 19).

7. Права осіб літного віку на соціальний захист. Тривалість соціального захисту, підтримка на недискримінаційній основі участі у житті суспільства, включаючи працю. Права осіб літного віку на належне житло, допомогу, включаючи надання допомоги на дому, створення закладів для проживання осіб літного віку, відповідно до їх стану здоров'я (детально права осіб літного віку розглядаються у темі 7).

8. Право кожного на захист від бідності та соціального відчуження (ст. 30). Основні вимоги до політики держав з питань протидії бідності та соціальному відчуженню. Основні індикатори дотримання державами встановлених ЄКСП вимог. Керівні принципи ООН з питань крайньої бідності та прав людини. Сфера дії ст. 30: автономне тлумачення ЄКСП бідності та соціального відчуження. Значення та вимірювання бідності. Соціальна інтеграція.

9. Права на житло. Основні вимоги, які висуває ЄКСП до держав. Належні стандарти житла, основні критерії ЄКСП до житла належного рівня. Вимоги до нагляду за житлом належного рівня. Забезпечення житлом вразливі категорії населення. Бездомні особи. Заходи із запобігання бездомності. Право на притулок. Заклади соціального захисту для бездомних осіб. Заборона примусового виселення та виключення. Доступність цін на житло: основні обов'язки держав.

Питання/дискусії під час лекції:

1) У рамках п. 1. Обговорити поняття та види соціальних ризиків. Визначити традиційні та нетрадиційні соціальні ризики.

2) У рамках п. 3. Розглянути та обговорити ситуацію. У Греції було прийнято зміни до національного законодавства, згідно з якими за твердженнями профспілок Різдвяні, Великодні бонуси, бонуси за вихідні були скорочені для пенсіонерів, якщо пенсія, включаючи доплати, перевищувала 2.500 Євро та у випадках, коли пенсіонер не досяг 60 років. Було передбачено також

скорочення солідарної пенсії залежно від її розміру, пенсії деяким категоріям осіб відповідно до професійних пенсійних схем. Уряд стверджував, що запроваджені обмежувальні пенсійні заходи є частиною загальної програми фіскальних та структурних реформ, метою яких є підвищення конкурентоспроможності грецької економіки та функціонування ринку праці та які пов'язані з тривалою фінансовою кризою, міжнародними зобов'язаннями Греції.

Питання: чи становитиме скорочення пенсійних виплат порушення зобов'язань за ст. 12 п. 3 ЄСХ? Які критерії було сформульовано ЄКСП для встановлення відповідності вимогам статті 12 вжитими державою обмежувальними заходами у зв'язку з економічними, демографічними факторами?

(Federation of employed pensioners of Greece ((ІКА –ЕТАМ) v. Greece, App. No. 76/2012, опубліковано 22 April 2013/Доступ за посиланням: <http://hudoc.esc.coe.int/eng/?i=cc-76-2012-dmerits-en>)

3) У рамках п. 3. Враховуючи, що ЄКСП посилався на практику ЄСПЛ, обговорити позицію ЄСПЛ щодо скорочення соціальних виплат та пенсій. Обговорення підходи ЄСПЛ (приклади рішень - Карсон та інші проти Сполученого Королівства, Kjartan Ásmundsson v. Iceland, Khoniakina v. Georgia, Koufaki and ADEDY v. Greece, Da Conceição Mateus v. Portugal and Santos Januário v. Portugal, Cichopek and 1,627 other applications v. Poland тощо).

4) У рамках п. 5. Обговорити можливість позбавлення певних політичних, соціальних прав унаслідок отримання соціальної допомоги від держави. Приклад, можливість позбавлення виборчих прав у Франції та інших державах у XVII-XVIII ст. у випадку отримання допомоги від держави. Розглянути позбавлення виборчих прав осіб, які позбавлені волі за рішенням суду у сучасній Великобританії (незважаючи на рішення Великої палати ЄСПЛ).

5) У рамках п. 6. Обговорити поширення допомоги соціальних служб на негромадян держави. Які види соціальної допомоги може бути поширено на працівників-мігрантів та членів їх сімей?

6) У рамках п. 9. Обговорити можливість виникнення в рамках ст. 31 ЄСХ (право на житло) обов'язку держав надати житло всім? Чи мають застосовуватися критерії належного житла до житла, яке було побудовано раніше (наприклад, до ратифікації державою ЄСХ переглянутої)?

7) У рамках п. 9. Обговорити запропоноване рішення ЄКСП. Відповідно до національного законодавства Нідерландів, більшість муніципалітетів вимагали від бездомних осіб доводити проживання в одному регіоні протягом двох з трьох років до подання заявки на влаштування в притулок для надзвичайних ситуацій. Чи можна вважати таку вимогу правомірною у світлі ст. 31 ЄСХ? (European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA) v. the Netherlands Complaint No. 86/2012, decision on the merits of 2 July 2014).

Додаткові завдання:

1. Проаналізувати тлумачення ЄКСП рівня достатності виплат з соціального забезпечення. Як тлумачиться достатня допомога сім'ям? Чи може бути визначено конкретний розмір допомоги? Чи відрізняється рівень та розмір допомог у різних країнах - учасницях ЄСХ?

2. Чи можуть держави учасниці самостійно визначити види, типи сімей, на які будуть поширюватися гарантії ст. 16 ЄСХ? (Conclusions 2006, Statement of Interpretation on Article 16).

3. Проаналізувати стан ратифікації державами статей та пунктів ЄСХ щодо соціального забезпечення, допомоги та соціального захисту окремих категорій осіб. Яких висновків можна дійти за результатом аналізу?

Контрольні питання:

- Що включає в себе право на соціальне забезпечення/ соціальний захист?
- Які міжнародно-правові документи закріплюють право на соціальне забезпечення та захист?
- Чи входить право на соціальне забезпечення та право на соціальну і медичну допомогу до обов'язкових статей ЄСХ?
- Які основні вимоги висуває ЄКСП до систем соціального забезпечення?
- Які виплати та допомоги є достатніми у системі соціального забезпечення держави у світлі практики ЄКСП?
- Чи передбачено обов'язок держав ратифікувати Європейський кодекс соціального забезпечення для ратифікації ст. 12 ЄСХ?
- Що таке соціальна допомога у світлі ст. 13 ЄСХ?
- Які мають бути соціальні служби та хто має право на користування ними?
- Чи було надано ЄКСП визначення поняття сім'ї у сенсі ст. 16?
- Що включає соціальний захист сімей?
- Який соціальний захист передбачено для дітей та підлітків?
- Хто має право на житло? Чи зобов'язані держави надати безкоштовно житло всім громадянам, які цього потребують та не мають достатніх коштів для його придбання чи оренди?
- Що означає «ціни на житло, доступні для малозабезпечених»?

Джерела:

- Офіційна сторінка Проєкту Ради Європи “Розвиток соціальних прав людини як ключовий чинник сталої демократії в Україні”/Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/socialrights>
- Європейська соціальна хартія (переглянута), 3 травня 1996 року / Доступ за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text
- Susana Sanz Caballero The European Social Charter As an Instrument to Eradicate Poverty: Failure or Success// Caballero S. S. The European Social

Charter as an instrument to eradicate poverty: failure or success //Cuadernos Constitucionales de la Cátedra Fadrique Furió Ceriol. – 2008. – №. 64. – С. 157-170

- Aoife Nolan Protecting the Child from Poverty: The Role of Rights in the Council of Europe. / Council of Europe, November 2019.- 57 p. Англ. Доступ за посиланням: <https://rm.coe.int/prems-019020-gbr-2005-protecting-the-child-from-poverty-16x24-txt-bat-/16809e96ed>

Укр. Доступ за посиланням: <https://rm.coe.int/final-protecting-the-child-from-poverty-ukrainian/16809e96ec>

- Austerity measures – a danger for democracy and social rights. Resolution of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe 1884(2012) of 26 June 2012

- Шумило М.М. Міжнародні стандарти в сфері соціального захисту.// Університетські наукові записки. – 2012. - № 3 (43) . – С. 243-249.

- Бідність. Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді / Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/uk/web/compass/poverty>

- Костюк В. Л. Європейські соціальні стандарти в контексті сучасної моделі джерел права соціального забезпечення: науково-теоретичний аспект.// Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2018. Том 1. – С. 68-73

- Хомич І.Ю. Особливості соціальної допомоги як форми соціального забезпечення населення України.- Форум права . – 2013. - № 3. – С. 717- 724.

- ECSR, Federation of employed pensioners of Greece ((ІКА –ЕТАМ) v. Greece, App. No. 76/2012, опубліковано 22 April 2013/ Доступ за посиланням: <http://hudoc.esc.coe.int/eng/?i=cc-76-2012-dmerits-en>

- ECSR, Finnish Society of Social Rights v. Finland, Complaint No. 88/2012 / Доступ за посиланням: <http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=cc-88-2012-dmerits-en>

- ECSR, Centre on Housing Rights and Evictions (COHRE) v. Italy, Complaint No. 58/2009, опубліковано 21 October 2010/ Доступ за посиланням: <http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=cc-58-2009-dmerits-en>

- François Vandamme European Social Charter: right to social services / 30 MARCH 2020// Caritas Europa/ Доступ за посиланням: <https://www.caritas.eu/european-social-charter-right-to-social-services/>
- Nicolas Schmit The European social model and challenges ahead. 20 MARCH 2020 // Caritas Europa/ Доступ за посиланням: <https://www.caritas.eu/the-european-social-model-and-challenges-ahead/>
- Social Protection and Human Rights/Онлайн платформа/ Доступ за посиланням: <https://socialprotection-humanrights.org/>
- Golay C., Özden M. The right to housing. A fundamental human right affirmed by the United Nations and recognized in regional treaties and numerous national constitutions./Доступ за посиланням: <https://www.cetim.ch/legacy/en/documents/bro7-log-A4-an.pdf>
- The Right to Adequate Housing, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Fact Sheet No. 21/Rev.1, p.1. / Доступ за посиланням: https://www.ohchr.org/documents/publications/fs21_rev_1_housing_en.pdf
- Європейська соціальна хартія (переглянута) Одинадцята національна доповідь Уряду України щодо реалізації положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) щодо статей 7, 8, 16, 17, 27, 31. (звітний період з 1 січня 2014 року до 31 грудня 2017 року)
- ECSR, European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA) v. the Netherlands Complaint No. 86/2012, decision on the merits of 2 July 2014
- Digest of the case law of the European Committee of Social Rights, December 2018
- Висновки Європейського комітету з соціальних прав щодо України за 2019р. від 20 березня 2020 року// Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://rm.coe.int/european-committee-of-social-rights-conclusions-2019-ukraine-ukr-/16809e21f3>

ТЕМА 6. ЗАЙНЯТІСТЬ, ТРУДОВІ ПРАВА ТА РІВНІ МОЖЛИВОСТІ

Доступ до працевлаштування, заборона експлуатації, професійна орієнтація. Справедливі умови праці, тривалість робочого часу та часу відпочинку, достатній життєвий рівень, принцип рівної оплати за рівну та рівноцінну працю, захист працівників при звільненні з роботи, колективні трудові відносини та права працівників на управління підприємством. Право на рівні можливості та рівне ставлення у сфері праці для жінок та чоловіків, сімейних працівників.

Лекція

1. Трудові права людини та їх захист у міжнародному праві. Міжнародна організація праці. Основні трудові права.
2. ЄСХ – основний документ Ради Європи у сфері захисту прав людини у сфері праці та зайнятості. Трудові права як один з чотирьох тематичних блоків для доповідей держав-учасниць ЄСХ. Загальна характеристика трудових прав ЄСХ:
  - право на справедливі умови праці (ст.2). Стандарти ЄСХ щодо робочого часу та часу відпочинку, нічної роботи. Гнучкість заходів щодо їх регулювання. Усунення та/або скорочення ризиків на роботі. Обов'язкове інформування працівників про їх трудові обов'язки;
  - право на справедливу винагороду (ст.4). Забезпечення гідного рівня життя та мінімальної заробітної плати. Тлумачення ЄКСП справедливої винагороди. Принцип рівної оплати за рівну та рівноцінну роботу. Попередження про звільнення;
  - право на створення організацій (ст.5) працівниками та роботодавцями. Право вступати та не вступати до таких організацій. Практика ЄКСП та ЄСПЛ (ст.11 ЄКСП – свобода асоціацій);

- право на укладення колективних договорів (ст.6). Основні зобов'язання держав. Примирення, медіація та арбітражні процедури для вирішення трудових спорів. Право на страйк та локаут;
  - право на інформацію та консультації (ст.21), право на інформацію та консультації під час колективного звільнення (ст.29);
  - право брати участь у визначенні та поліпшенні умов праці та виробничого середовища (ст.22). Право на організацію соціальних та соціально-культурних послуг і заходів. Право працівників на участь у прийнятті рішень;
  - право на гідне ставлення на роботі (ст.26). Домагання, цькування працівників. Запобігання домаганням, тягар доведення у суді;
  - право представників працівників на захист на підприємстві та умови, які мають створюватися для них (ст.28). Тлумачення поняття «представники працівників» ЄКСП. Заборона дискримінації та переслідування за представницьку, профспілкову діяльність.
3. Захист трудових прав у практиці ЄСПЛ. Доступ до роботи, звільнення, конфіскація заробітної плати.
4. Захист працівників при звільненні з роботи (ст. 24, ст. 25). Індивідуальні звільнення, поважні причини для звільнення, періоди попередження. Захист від віктимізації. Звільнення під час тимчасової непрацездатності. Права працівників під час колективних звільнень. Права працівників у разі банкрутства роботодавця.
5. Зайнятість та ЄСХ (ст.1). Зобов'язання держав за ст.1. Рівний та ефективний доступ до роботи, політика повної зайнятості. Безкоштовні служби зайнятості. Заборона всіх форм дискримінації (ст. Е). Тлумачення поняття дискримінації ЄКСП. Рішення ЄСПЛ у справі «Thlimmenos v. Greese». Заборона примусової праці.

6. Рівні можливості та рівне ставлення на роботі (ст. 20). Рівність у сфері праці та соціального забезпечення. Доступ до певних професій. Спеціальні захисні процедури для жінок.

Питання/дискусії під час лекції:

- 1) У рамках п. 2 (право на справедливі умови праці):
  - Визначити та порівняти стандарти тривалості робочого часу, встановлені МОП, ЄСХ, ЄС та законодавством України. Обговорити результати порівняння та оптимальний стандарт робочого часу для України.
  - Розглянути схожість та відмінність ситуацій чергування лікарів (вузьких спеціалізацій) за яких лікар жодного разу під час чергування не виконував свої обов'язки через відсутність такої необхідності (нікому допомога не була потрібна), але знаходився у лікарні, а також ситуацію, коли лікар проживає поблизу чи на території лікарні (у житлових будинках для лікарів) та може під час чергування перебувати вдома, очікуючи на дзвінок. Чи буде такий час чергування в першому та другому випадках розглядатися як робочий час? Обговорити роботу з часом очікування та її оплату(stand-by, on-call).
2. У рамках п.2 (Право на створення організацій). Обговорити чи можуть існувати випадки обов'язкового членства у профспілках та асоціаціях для окремих категорій працівників? Розглянути відповідну практику ЄСПЛ та ЄКСП.
3. У рамках п.2 (Право на укладення колективних договорів). Обговорити сучасне законодавство держав-учасниць ЄСХ щодо локауту. Чи будуть порушені державою вимоги ЄСХ у випадках їх заборони?
4. У рамках п.2 (Право інформацію та консультації). Обговорити чи можуть держави обмежувати право працівників на інформацію та консультації? Якщо так, то у яких випадках та для яких категорій працівників?
5. У рамках п. 4. Розглянути ситуацію, коли при процедурі банкрутства приватного підприємства майна та активів у підприємства не залишилося для

погашення заборгованості по виплаті заробітної плати працівникам. Які механізми захисту прав працівників можуть бути впроваджені у державах-учасниках ЄСХ, у державах ЄС?

Додаткові завдання

1. Зареєструватися та пройти дистанційний курс з «Трудові права як права людини» на платформі HELP Ради Європи (HELP Human rights education for legal professionals)// <https://www.coe.int/en/web/help/home>. У разі успішного проходження учасник/учасниця отримують сертифікат Ради Європи.

Контрольні питання:

- Чи є трудові права працівників правами людини?
- В якому документи Ради Європи закріплено широкий перелік трудових прав?
- Чи передбачає ЄСХ колективні трудові права?
- Чи встановлено у ЄСХ максимальну тривалість робочого часу?
- Як змінилась тривалість щорічної оплачуваної відпустки в ЄСХ переглянутій у порівнянні зі стандартами ЄСХ 1961 р. ?
- Які стандарти робочого часу та часу відпочинку закріплено в ЄСХ?
- Як ЄКСП визначає справедливу винагороду за працю?
- Чи має право працівник не вступати до профспілки?
- Які права має працівник при звільненні з роботи?
- Які моделі захисту прав працівників у разі банкрутства роботодавця передбачено ЄСХ?
- Хто може здійснювати нагляд за виконанням вимог законодавства щодо охорони праці?
- Як ЄКСП розтлумачує поняття «представники працівників»?
- Чи заборонено ЄСХ домагання на роботі?
- Чи закріплено ЄСХ право на доступ до роботи?

- Чи може стаття Е застосовуватися як самостійна?
- Чи може бути заборонено у державі доступ жінкам до певних посад, професій? Чоловікам?

Джерела

- Офіційна сторінка Проєкту Ради Європи “Розвиток соціальних прав людини як ключовий чинник сталої демократії в Україні”/Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/socialrights>
- Європейська соціальна хартія (переглянута), 3 травня 1996 року / Доступ за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text
- Labour rights under pressure across Europe: Latest annual conclusions from the European Committee of Social Rights. Press release. Ref. DC 054(2019)/ Доступ за посиланням:
https://search.coe.int/directorate_of_communications/Pages/result_details.aspx?ObjectId=090000168093a985
- Andrzej Marian Swiatkowski Labour Law: Council of Europe. 3rd ed. - Kluwer Law International. - 2019.
- Mantouvalou Virginia Are Labour Rights Human Rights?// European Labour Law Journal. – 2012.
- Феськов М.М. Трудове законодавство України і Європейська соціальна хартія (переглянута): питання адаптації. Монографія. Київ: Знання, 2005, 276с.
- The European Convention on Human Rights and the Employment Relation// Ed. By Filip Dorssemont, Klaus Lörcher and Isabelle Schömann. - Hart Publishing, Oxford. – 2013. – 482р.
- Work-related rights. ECtHR, Factsheet. March 2020/ Доступ за посиланням: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Work_ENG.pdf
- Trade union rights. ECtHR, Factsheet December 2018/ Доступ за посиланням: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Trade_union_ENG.pdf

- Порівняльне трудове право. Підручник/ А.Л. Федорова. – Одеса: Феникс. – 2018. – 352 с.
- Бонвичини, Р. Социальное партнерство и трудовые отношения в Европе / Роберто Бонвичини. – М.: Права человека, 2005. – 196 с.
- Венедіктов В.С. Охорона праці: європейські і міжнародні стандарти та законодавство України (порівняльний аналіз). Науково-практичний посібник у двох томах. Харків-Київ: Державний департамент з питань адаптації законодавства, 2006, Т.1, Т.2.
- Сыченко Е. В. Практика Европейского суда по правам человека в области защиты трудовых прав граждан и права на социальное обеспечение. - Москва: Юстицинформ. – 2014. – 140с.

ТЕМА 7. ПРАВА ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ОСІБ ЛІТНОГО ВІКУ

Захист вразливих груп осіб, права осіб з інвалідністю на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства (ст. 15), права осіб літнього віку на соціальний захист, створення можливостей для осіб літнього віку та забезпечення достатніми ресурсами (ст. 23)

Лекція (частина 1)

1. Основні міжнародно-правові документи у сфері захисту уразливих категорій осіб. Захист осіб з інвалідністю у міжнародному праві. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я ВООЗ.

2. Політика Ради Європи щодо осіб з інвалідністю. Від медичної до соціальної моделі інвалідності. Основні документи Ради Європи щодо захисту прав осіб з інвалідністю. ЄКПЛ та практика ЄСПЛ. Рішення у справі Прайс проти Великобританії (Price v. United Kingdom).

3. Трансформація положень про права осіб з інвалідністю від Європейської соціальної хартії 1961 р. до Європейської соціальної хартії (переглянутої). Стаття 15 ЄСХ та поширення сфери її дії на всіх осіб з інвалідністю, незалежно від її характеру та походження. Основні напрями, які розглядає ЄКСП, встановлюючи належне виконання державами зобов'язань за ст. 15 ЄСХ: визначення інвалідності, анти дискримінаційне законодавство, освіта, професійна підготовка.

4. Основні права осіб з інвалідністю (статті 9, 10, 15 Європейської соціальної хартії (переглянутої). Недискримінація (стаття Е) та прийняття державами-учасницями антидискримінаційного законодавства. Право на самостійність. Право на соціальну інтеграцію. Право на участь у житті суспільства. Забезпечення державою доступу до транспорту, державних та публічних будівель, житла, культурних закладів, відпочинку – вимоги п. 3 ст. 15.

Надання технічної допомоги. Освітні права (детально розглядається у темі 8).

5. Права осіб з інвалідністю у сфері праці та зайнятості. Право на професійну орієнтацію (ст.9), професійну підготовку (ст. 10). Рівний та ефективний доступ до роботи. Допомога спеціалізованих агенцій з працевлаштування.

6. Стратегія Ради Європи про права осіб з інвалідністю на 2017-2023 рр. Основна мета та 5 пріоритетних галузей і 5 питань.

Питання/дискусії під час лекції:

1) У рамках п. 1-3. Провести обговорення розуміння фрази: «Особи з інвалідністю називаються численною меншиною в світі, але, на відміну від багатьох меншин, ця завжди має відкрите членство».

2) У рамках п. 1-3. Обговорити ставлення учасників до запропонованих тверджень:

– якщо людина має інтелектуальні порушення, вона не може сама приймати рішення. Рішення мають прийматися її родичами або опікунами;

– люди з психічними порушеннями мають перебувати у спеціалізованих установах, де їм надаватиметься належний догляд, піклування та лікування;

– діти із розумовими порушеннями не повинні навчатися у звичайних школах, адже це заважатиме всім іншим учням. Інклюзивність освіти стосується тільки дітей із фізичними порушеннями;

– не треба намагатися дати освіту дітям із важкими розумовими порушеннями, адже вони все одно не зможуть нічому навчитися;

– у природі тварини із вадами помирають та не розмножуються. Це покращує генофонд виду;

– селективні аборти або аборти на підставі порушення розвитку плоду – це рятування від збільшення кількості осіб з інвалідністю;

– рятування недоношених новонароджених дітей – це крок до збільшення осіб з інвалідністю.

3) У рамках п. 1-3. Згадайте фільми або книги, які відображають особливості життя осіб з інвалідністю. Спробуйте охарактеризувати їхню головну ідею. (Зокрема, фільми «Людина дощу», «1+1», «Політ над зозуліним гніздом», «Форест Гамп», «Всесвіт Стівена Хокінга», «Запах женщины», «А у душі я танцюю», книги Мар'ям Петросян «Будинок, в якому», Стефан Цвейг «Нетерпіння серця», Володимир Короленко «Сліпий музикант», Деніел Кіз «Квіти для Елджернона», Ерве Базен «Встань та йди», Жан-Домінік Бобі «Скафандр та метелик»).

4) У рамках п. 4. Обговорити якими мають бути основні напрями реалізації права осіб з інвалідністю на освіту та професійну підготовку. Як реалізується доступ до навчання осіб з інвалідністю у вашому університеті? Чого ще не вистачає, щоб покращити цей доступ?

5) У рамках п. 4. Провести обговорення/дискусію. Чи стикалися ви колись із випадками дискримінації за ознаками інвалідності? Розкажіть про такі випадки

6) У рамках п. 5. Проаналізувати та визначити чи передбачено у ст. 15 та практиці ЄКСП обов'язок держав впроваджувати на працевлаштування людей з інвалідністю? Як підходить ЄКСП до квотування? Обговорити у міні-групах ефективність захисту трудових прав осіб з інвалідністю через квотування в Україні, порівняти результати обговорення.

7) У рамках п. 5. Обговорити у міні-групах доцільність держави стимулювати, заохочувати людей з інвалідністю до працевлаштування. Порівняти та обговорити результати, яких дійшли у міні-групах. Яку позицію висловлює ЄКСП щодо цього питання?

Додаткові завдання:

1. Проаналізувати справу «Міжнародна федерація за права людини (FIDH) проти Бельгії» скарга № 75/2011, рішення ЄКСП від 18.03 2013

2. Проаналізувати справу «Європейський рух за права осіб з інвалідністю проти Франції» <https://hudoc.esc.coe.int/eng#%7B%22ESCDcIdentifier%22:%5B%22cc-81-2012-dmerits-en%22%5D%7D>

3. Написати есе на тему: «Чому інклюзивна освіта – це важливо?»

Контрольні питання:

- Як ЄКСП тлумачить термін «інвалідність»?
- Що таке медична модель інвалідності? Що таке соціальна модель інвалідності?
- Які основні принципи політики Ради Європи щодо осіб з інвалідністю?
- Які основні елементи права осіб з інвалідністю на самостійність?
- Якою є роль універсального дизайну та асистивних технологій у забезпеченні права осіб з інвалідністю на самостійність?
- Що входить до змісту права осіб з інвалідністю на соціальну інтеграцію?
- Що включає зміст права осіб з інвалідністю на участь у житті суспільства?
- Що таке облаштована зайнятість?
- Чи передбачає ст. 15 прийняття державами анти дискримінаційного законодавства?
- Чи мають держави формувати політику соціальної інтеграції осіб з інвалідністю?

Джерела:

- Офіційна сторінка Проєкту Ради Європи “Розвиток соціальних прав людини як ключовий чинник сталої демократії в Україні”/Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/socialrights>
- Європейська соціальна хартія (переглянута), 3 травня 1996 року / Доступ за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text

- Стратегія Ради Європи в галузі прав осіб з інвалідністю 2017 – 2023 від 13 листопада 2016 р. «Права людини: реальність для всіх»/ Доступ за посиланням: <https://rm.coe.int/16806fe7d4>
- Andrea Broderick, Delia Ferri. International and European Disability Law and Policy. Cambridge University Press. – 2019.- 581p.
- Рекомендація CM/Rec(2010)2 Комітету міністрів державам-членам щодо деінституціоналізації та житті у суспільстві дітей з інвалідністю/ Доступ за посиланням:
https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cfa92
- Recommendation. R (92) 6 OF The Committee of Ministers to member states on a coherent policy for people with disabilities (Adopted by the Committee of Ministers on 9 April 1992 at the 474th meeting of the Ministers' Deputies
- Рекомендація CM/Rec(2009)9 Комітету міністрів державам-членам про освіту і соціальну інтеграцію дітей та молоді із розладами спектру аутизму/ Доступ за посиланням:
https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805d046f
- Рекомендація CM/Rec(2009)8 Комітету міністрів державам-членам про досягнення повної участі завдяки універсальному дизайну/ Доступ за посиланням:
https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805d0459
- Рекомендація CM/Rec(2009)6 Комітету міністрів державам-членам про старіння та інвалідність у XXI сторіччі: сталі рамки для підвищення якості життя в інклюзивному суспільстві <https://rm.coe.int/16806992fc>
- Рекомендація R(99)4 Комітету міністрів державам-членам про принципи, що стосуються недієздатних дорослих / Доступ за посиланням:
[https://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/Rec\(99\)4E.pdf](https://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/Rec(99)4E.pdf)
- Тематична доповідь Комісара Ради Європи по правам людини «Право осіб з інвалідністю на самостійне життя та участь у житті суспільства» від 13 березня 2012 р./ Доступ за посиланням: <https://rm.coe.int/16806da8a9>

- Компас: Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді/ Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/uk/web/compass/disability-and-disablism>
- Mónica Martínez López-Sáez Social Inclusion of persons with disabilities as a human rights. Issue: new developments and challenges under European law
- Handbook on European non-discrimination law, 2018 edition. / European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe.: Publications Office of the European Union, p.298 / P. 182-189
- Костюк В. Л. Міжнародні стандарти прав осіб з інвалідністю в умовах правової, соціальної держави: теоретико-правовий аспект / В. Л. Костюк // Актуальні проблеми соціального права в Україні : зб. наук. праць / за ред. М. І. Іншина, В. І. Щербини, С. Я. Вавженчука ; відп. ред. І. С. Сахарук. – Харків : Юрайт, 2017. – С. 119–215
- Digest of the case law of the European Committee of Social Rights, December 2018
- Factsheet – Persons with disabilities and the ECHR. March2020//Доступ за посиланням: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Disabled_ENG.pdf
- Наблюдение за осуществлением Конвенции о правах инвалидов. Руководство для наблюдателей в области прав человека. Серия материалов по вопросам профессиональной подготовки № 17. ООН, Нью-Йорк и Женева, 2010 год
- Інвалідність та суспільство. Навчальний посібник.- 2012/ Лариса Байда, Ольга Красюкова – Енс, Сергій Буров, Володимир Азін, Ярослав Грибальський, Юлія Найда
- Theresia Degener, Yolán Koster-Dreese Human Rights and Disabled Persons: Essays and Relevant Human Rights Instruments. Martinus Nijhoff Publishers. – 1995
- Проєкт звіту про оцінку потреб щодо перегляду політики та нормативно-правової бази у сфері забезпечення прав людей з інвалідністю в Україні, проведеної в межах проєкту Ради Європи «Розвиток соціальних прав людини

як ключовий чинник сталої демократії в Україні»/ Доступ за посиланням:
<https://rm.coe.int/final-report-ukr-1-/16809f31b6>

- Всесвітня організація охорони здоров'я, Міжнародна класифікація функціонування, інвалідності та здоров'я (ICF)/ Доступ за посиланням:
<https://www.who.int/classification/icf/en/>

Лекція (частина 2) Права осіб літнього віку

1. Права осіб літнього віку в ЄСХ – перше закріплення на міжнародно-правовому рівні (стаття 23). Інші статті ЄСХ, які пов'язані із захистом прав осіб літнього віку (ст.ст. 11, 12, 13 та інші).
2. Основна мета статті 23 ЄСХ – залишатися повноцінними членами суспільства. Право осіб літнього віку на участь у житті та діяльності суспільства. Основні зобов'язання держав щодо належного гарантування прав осіб літнього віку. Забезпечення належними ресурсами, належне пенсійне забезпечення. Надання інформації про послуги, допомоги, які надаються такій категорії осіб. Права осіб літнього віку вільно обирати спосіб життя. Забезпечення належної медичної допомоги, права проживати у відповідних інституціях для осіб літнього віку.
3. Заборона дискримінації за ознакою віку: загальна характеристика заборони та ст. 23.ЄСХ. Заборона дискримінації за віком у сфері праці: ст.1, ст. 24. Досягнення пенсійного віку. Практика ЄКСП, ЄСПЛ, Суду ЄС.

Питання/дискусії під час лекції:

- 1) У рамках п. 1. Проведення обговорення/дискусії. Що означає виокремлення прав осіб літнього віку у спеціальній статті? Чи поширюються на них інші соціальні, трудові права, передбачені ЄСХ?
- 2) У рамках п. 2. Обговорити, що означає визначена фраза у Додатку до ЄСХ: «...залишатися членами суспільства так довго, наскільки це можливо»

(«for as long as possible»). Чи впливає на це пенсійний вік, встановлений державою?

3) Провести ролеву гру у міні-групах. Проведення співбесіди з кандидатом на посаду, який виявився чоловіком 60 років, замість вказаних 40, кваліфікації вища ніж передбачена у вимогах до роботи, досвідчений у цій сфері та роботі. При проведенні співбесіди окремі учасники отримують різні завдання (мають підтримувати та не підтримувати кандидатуру, висловлюючи відповідні аргументи), інші особи, які беруть участь у співбесіді мають діяти на свій розсуд. Учасник, який виступає в ролі кандидата, має пояснити, чому застосував хитрощі та вказав інший вік у резюме. Результати співбесіди міні-груп порівняти. Обговорити основні проблеми та перепони у працевлаштуванні, з якими стикаються особи передпенсійного віку.

Додаткові завдання:

1. Проаналізуйте як співвідносяться ст. 12 та 23 щодо розміру соціального забезпечення особам літного віку.
2. Чи має бути досягнення пенсійного віку підставою для звільнення? Чи вирішено це питання у практиці ЄКСП? ЄСПЛ?

Контрольні питання:

- Хто такі особи літного віку?
- В яких міжнародно-правових документах передбачено захист прав осіб літного віку?
- Чи присвячено правам осіб літного віку окремі положення ЄСХ?
- Яка основна мета ст. 23 ЄСХ?
- Як тлумачиться ЄКСП поняття: залишатися повноправними (full) членами суспільства так довго, наскільки це можливо?
- Чи передбачено ЄСХ пенсійний вік?

- У яких сферах може проявлятися дискримінація осіб літнього віку за ознакою віку?
- Що означає «вільно обирати спосіб життя» для особи літнього віку?
- Які вимоги висуваються ЄСХ для інституцій, в яких проживають особи літнього віку?

Джерела:

- Офіційна сторінка Проєкту Ради Європи “Розвиток соціальних прав людини як ключовий чинник сталої демократії в Україні”/Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/socialrights>
- Європейська соціальна хартія (переглянута), 3 травня 1996 року / Доступ за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text
- Handbook on European non-discrimination law. / European Union Agency for Fundamental Rights. European Court of Human Rights. Council of Europe. – 2018. - P. 190-195
- Elderly people and the ECHR. ECtHR, Factsheet February 2019/ Доступ за посиланням: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Elderly_ENG.pdf
- Ann Numhauser-Henning The EU ban on age-discrimination and elderly workers – potentials and pitfalls./ Paper to the IJCLLIR Panel on ‘Non-Discrimination Law and Equal Treatment of Employees – Recent Developments and Future Challenges’, Barcelona, June 14, 2013/ Доступ за посиланням: https://www.upf.edu/documents/3298481/3410076/2013-LLRNConf_Numhauser-Henning.pdf/2c9f028e-96be-4f44-b2b7-ca47e2dd5095
- Colm O’Cinneide. Age Discrimination and the European Court of Justice: EU Equality Law Comes of Age/ Доступ за посиланням: http://www.era-comm.eu/oldoku/Adiskri/08_Age/2010_09_OCinneide%20EN.pdf
- Krystyna Bakhtina Extending Protection Against Age Discrimination Outside the Area of Employment //European Journal of Current Legal Issues. - Vol 24. - No 1. - 2018 / Доступ за посиланням: <http://webjcli.org/article/view/616/799>

- Дискримінація за віком і ознакою інвалідності – найбільш актуальні для українців. 8.12.2006/ Доступ за посиланням: https://zmina.info/news/diskriminacija_za_vikom_i_oznakoju_invalidnosti_je_naj_bilsh_aktualnimi_dlja_ukrajinciv-2/
- Надія Йолкіна. Ейджизм по-українськи або як протидіяти дискримінації за віком/ Доступ за посиланням: <http://trudovi.org/show-news/Trudovi-prava/ageism-discrimination>
- Рекомендація МОП № 162 щодо літніх працівників 1980 р.
- Печоник, Т. Дискримінація за віковою ознакою: чому вік працівника стає головним критерієм при працевлаштуванні?/ Доступ за посиланням: http://antidi.org.ua/activity/releases/releases_250.html
- Digest of the case law of the European Committee of Social Rights, December 2018

ТЕМА 8. ОСВІТА ТА ПРАВА ДІТЕЙ

Безкоштовна початкова і середня освіта для всіх дітей, доступ осіб з інвалідністю до загальної освіти, підготовки до реабілітації, навчання мови для мігрантів; професійно-технічне навчання та підготовка. Права дітей, підлітків на соціальний, правовий та економічний захист.

Лекція

1. Право на освіту як одне з основних соціокультурних прав людини. Загальна декларація прав людини (ст. 26), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (ст. 13, 14), інші міжнародно-правові документи, документи ЮНЕСКО. Доступ до освіти, заборона дискримінації. Обов'язковість початкової освіти. Безоплатність початкової та загальної освіти.
2. Основні стандарти Ради Європи щодо права на освіту. Право на освіту у ЄКПЛ: Протокол 1 ст.2 та інші статті. Принципи тлумачення права на освіту ЄСПЛ. Практика ЄСПЛ. Рішення у справі «Campbell і Cosans v. the United Kingdom».
3. Загальна характеристика права на освіту у Європейській соціальній хартії.
4. Захист права на освіту дітей у ЄСХ – п.2 ст.17. Безоплатність початкової та загальної освіти. Заохочення до відвідування навчальних закладів. Рівний доступ до освіти, якість навчання.
5. Право на професійну освіту в ЄСХ – ст.10. Доступ до професійної освіти на підставі індивідуальних здібностей та її вартість. Виробниче навчання, професійно-технічна підготовка, стажування. Вища освіта. Програми перепідготовки та реінтеграції для безробітних.
6. Права на освіту для вразливих категорій осіб. Можливість отримання фінансової допомоги, навчання без відриву від роботи. Право на освіту осіб з інвалідністю (ст.15 п.1) Обов'язок держави забезпечити рівний доступ дітей та дорослих з інвалідністю до всіх рівнів освіти. Інтеграція та інклюзивність

навчання. Спеціалізовані інституції. Програми реабілітації. Заборона дискримінації у сфері навчання.

7. Право на мовні навчальні курси для мігрантів (ст. 19). Мова навчання для мігрантів. Обов'язки держави щодо мови навчання для мігрантів.

8. Основні права дитини: їх закріплення та захист у міжнародних універсальних та регіональних документах. Конвенція ООН про права дитини. Захист прав дитини в рамках Ради Європи. «Дитячі» конвенції Ради Європи. ЄКПЛ та практика ЄСПЛ. Стратегія Ради Європи з прав дитини 2016-2021. Європейська мережа дитячих омбудсманів.

9. Права дітей та Європейська соціальна хартія. Ст. 17 п.1. Правовий статус дитини. Права дітей, які знаходяться під опікою держави.

10. Ст.17 п.1. Захист дітей від насильства, жорстокого поводження, заборона тілесного покарання. Діти, які порушують закони. Вік притягнення до кримінальної відповідальності. Право на допомогу, розміщення дітей-мігрантів, які знаходяться без супроводу батьків.

11. Права дітей у сфері праці (ст. 7). Основні трудові стандарти у сфері праці відповідно до практики ЄКСП. Захист дітей від психічних та моральних ризиків у сфері праці. Мінімальний вік доступу до роботи. Заборона роботи з небезпечними, важкими умовами праці, нічної роботи. Робота та навчання. Захист дітей від різних форм експлуатації.

12. Подолання дитячої бідності та соціального відчуження. Статті ЄСХ, які пов'язані з подоланням бідності (зокрема, статті 16, 17, 30, 31, 11-14). Підходи, визначені ЄКСП щодо подолання державою дитячої бідності і соціального відчуження (ст.30). Загальна оцінка ЄКСП подолання бідності у державах.

13. Права дітей мігрантів в рамках ст. 19 ЄСХ. Рішення у справі Defence for Children International (“DCI”) against the Netherlands № 47/2008 (Доступ за посиланням: <https://rm.coe.int/09000016805ceac6>)

Питання/дискусії під час лекції:

1) У рамках п. 2 стосовно розгляду практики ЄСПЛ. Обговорити ситуацію: незряча особа успішно склала вступні іспити до консерваторії, але у навчання їй було відмовлено. Чи буде становити це порушення право особи на освіту у сенсі ст. 2 Протоколу 1 до ЄКПЛ та/або ст. 14 ЄКПЛ (заборона дискримінації)? (Розглянути рішення ЄСПЛ у справі Çam проти Туреччини, стор. 12-13 Довідника із застосування статті 2 Протоколу № 1 до Європейської конвенції з прав людини)

2) У рамках п. 4. Розглянути ситуації:

- Державні органи з захисту прав дітей встановили, що представники незабороненої у державі-учасниці ЄСХ релігійної спільноти вважали, що загальна середня освіта погано впливає на дітей в сучасному інформаційному суспільстві і достатнім є завершення обов'язкової початкової освіти. Отже, діти осіб, які належать до цієї спільноти завершували виключно початкову школу, багато дітей є вже повнолітніми з початковою освітою. Чи гарантує обов'язкову загальну освіту ЄКПЛ, ЄСХ для всіх, незалежно від віку особи?

- У школах держави-учасниці ЄСХ поширеним явищем є необхідність придбання батьками учнів за власні кошти підручників, робочих зошитів з деяких дисциплін, зокрема іноземних мов. Відповідно, ні школа, ні держава не виділяють кошти на оплату таких підручників, зошитів для дітей з малозабезпечених родин. У таких випадках, підручники, які видано дитині безкоштовно, практично не застосовуються в рамках навчання з предмету, з якого класом придбано інші книжки та зошити. У багатьох класах батьківські комітети збирають гроші з інших батьків для забезпечення книжками та зошитами всіх учнів, включаючи неплатоспроможних. Така сама ситуація виникає в окремих школах з формою школярів. Проаналізуйте ситуацію з точки зору відповідності вимогам ст. 17 ЄСХ. (див. рішення ЄКСП у справі *European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) v. France* № 82/2012, decision on the merits of 19 March 2013).

3) У рамках п. 6. Проаналізувати ситуацію у міні-групах. В одній із шкіл міста Х. адміністрація вирішила об'єднати в одних класах внутрішньо переміщених дітей для зручності і можливості проведення в один час додаткових занять, зокрема з української мови та літератури. Керівництво школи наголошувало на тому, що таким дітям простіше знайти компанію та спілкуватися з такими дітьми, як і вони. Враховуючи, що у школі у різних класах навчалася багато дітей ВПО, ніхто не заперечував проти такого рішення. Протягом невеликого проміжку часу діти почали спілкувати виключно між собою, у деяких класах діти з'ясували, що їм задають менше завдань з української мови та літератури, особливо у старших класах, в яких за програмою вивчають літературні твори великого обсягу. Учителя пояснили, що таким дітям, які спілкуються між собою виключно російською мовою важко, а інколи просто неможливо засвоїти аналогічний обсяг матеріалу у порівнянні з тими дітьми, які навчаються у школі з перших класів чи переводилися з інших шкіл не східної України. Група батьків вирішила, що таке ставлення адміністрації школи є проявом дискримінації, приниженням їх дітей, вони безрезультатно зверталися до адміністрації школи; місцеві органи влади з питань освіти підтримують дії адміністрації школи. Батьки планують подавати позови до суду та звертаються до Вас про допомогу із застосуванням стандартів Ради Європи щодо права дітей на освіту. Чи заслуговує така ситуація на розгляд з точки зору порушення прав дітей на освіту? Які положення яких міжнародних документів можуть бути застосовано при розгляді ситуації? Чи врегульовано це питання ЄСХ?

4) У рамках п. 7. Провести дискусію та обговорення. У випадках компактного проживання мігрантів та відвідування ними/їх дітьми навчальних закладів чи зобов'язана держава забезпечити навчання рідною мовою мігрантів, якщо іншої вони не розуміють? Чи змінюється ситуація, якщо зазначені особи розуміють державну мову приймаючої країни? Чи зобов'язана держава надати можливості вивчення її державної мови? Що

держава має робити у випадках небажання мігрантами вивчати мову приймаючої держави?

5) У рамках п. 9-10. Провести обговорення/дискусію. Чи можуть діти бути передані під опіку держави через фінансові міркування? Які мають бути дії держави у ситуаціях коли, тотальний брак коштів, відсутність належного житла не дозволяє батькам належним чином забезпечувати потреби дітей?

6) У рамках п. 10. Розглянути ситуацію у контексті практики ЄКСП у міні групах. Дитина-мігрант була знайдена без супроводу батьків або будь-яких дорослих людей та затримана. Через перекладача представники влади змогли зрозуміти, що вона потрапила на територію держави на плоту по морю з держави, в якій має місце збройний конфлікт. Її рідні залишилися у країні конфлікту, а плоти з іншими дітьми розкидало у морі. Дівчина не знає скільки їй років. На вигляд дитина є підлітком, але представники влади допускають, що особа може вже бути повнолітньою, зовнішній вигляд та стан здоров'я якої погіршився через умови, в яких вона перебувала. Влада вирішила зробити аналіз кісток цієї особи з тим, щоб з'ясувати які права мають бути надані та які заходи та захист має бути запроваджено, включаючи обов'язковість освіти. Правозахисник, якого було викликано біженцями з цієї країни, заперечує можливість та доцільність проведення такого аналізу, стверджує, що такий аналіз принижує гідність особи. Чи має держава право проводити тести, у тому числі аналіз кісток для оцінки віку дитини? (Європейський комітет з першочергових дій для дитини та сім'ї (EUROCEF) проти Франції, скарга № 114/2015, рішення по суті від 24 січня 2018 року (European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) v. France/Доступ за посиланням: <http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=cc-114-2015-dmerits-en>)

7) У рамках п.11. Розглянути та обговорити ситуацію у міні групах. Роботодавець залучив до праці чотирьох 15-річних осіб для розробки креативного підходу до реклами продукції, що ним виробляється, серед

підлітків та молоді. Виконуючи завдання, ці особи знайшли дистанційний курс з питань підвищення ефективності реклами серед молоді та повідомили свого керівника відділу, що проходження такого курсу сприяло би ефективності їх роботи. Курс вони проходили як у робочий час, так і знаходячись дома. Курс передбачав навчання тривалістю 90 годин. Батьки одного з таких працівників поскаржилися роботодавцю та почали вимагати оплати тих годин, які їх дитина проходила курс вдома. Чи було порушено право 15-річних працівників на освіту? На справедливую винагороду? Чи були порушені інші права, закріплені в ЄСХ?

Додаткові завдання

1. Чи посилається ЄКСП на положення Конвенції ООН про права дитини при розгляді питань, пов'язаних із захистом прав дітей у рамках ЄСХ?
2. Проаналізуйте рішення ЄКСП у справі «Організація міжнародного захисту дітей (DCI) проти Нідерландів» (Defence for Children International (DCI) v the Netherlands), заява 47/2008, 20.10.2009). Чи відрізняє ЄКСП права дорослих на освіту від тих прав на освіту, які мають бути надані дитині?
3. На підставі аналізу Додатку до ЄСХ переглянутої визначити чи всі права дитини, передбачені ЄСХ поширюються на всіх іноземців, які знаходяться під юрисдикцією держави?

Контрольні питання:

- Якими міжнародно-правовими документами передбачено право на освіту? Чи гарантується право на освіту ЄСХ?
- Яка освіта має бути безкоштовною згідно з вимогами ЄСХ?
- Чи гарантує ЄСХ безкоштовність вищої та професійної освіти?
- Що передбачає ЄСХ у контексті відвідування школи дітьми?
- Чи встановлюються ЄСХ та практикою ЄКСП вимоги до якості освіти?

- Які основні стандарти ЄСХ щодо професійно-технічної освіти, стажування та перепідготовки?
- Чи передбачено ЄСХ право на освіту осіб з інвалідністю?
- Що таке інклюзивна освіта згідно з ЄСХ?
- Якою мовою держава має забезпечувати навчання для дітей мігрантів?
- Чи передбачено ЄСХ права дитини? Якщо так, то які?
- Хто є дитиною у світлі ЄСХ?
- Хто має право на загальну освіту? Чи є така освіта безкоштовною для всіх?
- Чи має право держава зобов'язати дітей отримати певну освіту? Якщо так, то яку? Повнолітніх осіб?
- Чи заборонено насильство щодо дітей? Чи розглядалися ЄКСП питання тілесних покарань? Яких висновків дійшли експерти?
- Чи передбачено захисні гарантії та норми у сфері праці для дітей?
- Які права мають діти-мігранти згідно з ЄСХ?
- Чи передбачено у практиці ЄКСП права дітей, які незаконно опинилися на території держави-учасниці?
- Які зобов'язання мають держави стосовно подолання дитячої бідності?

Джерела:

- Офіційна сторінка Проєкту Ради Європи “Розвиток соціальних прав людини як ключовий чинник сталої демократії в Україні”/Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/socialrights>
- Європейська соціальна хартія (переглянута), 3 травня 1996 року / Доступ за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text
- Handbook on European law relating to the rights of the child / European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe. - 2015/ Доступ за посиланням:
https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_rights_child_ENG.pdf

- Children's rights under the European Social Charter/Information Document prepared by the Secretariat of the ESC/ Доступ за посиланням: <https://rm.coe.int/0900001680474a4b>
- Селюков В.С. Право дитини на освіту: забезпечення реалізації можливостей та автономності// Право і безпека. 2015. № 2 (57) / Доступ за посиланням: https://scholar.google.com/scholar?cluster=7858903438026939985&hl=ru&as_sdt=0,5&sciodt=0,5
- Council of Europe Strategy for the Rights of the Child (2016-2021)/ Children's human rights. - Council of Europe, March 2016/Доступ за посиланням: https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/7663/strategy2016_2021_web_a4pdf.pdf
- Рамкова конвенція про захист національних меншин, 1 лютого 1995 р. / Доступ за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055#Text
- Конвенція про права дитини (стислий виклад). Компас. / Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/uk/web/compass/convention-on-the-rights-of-the-child>
- Рекомендація Парламентської Асамблеї ради Європи 1652 (2004) «Освіта біженців і внутрішньо переміщених осіб» від 2.03.2004р.
- Recommendation CM/Rec(2019)11 of the Committee of Ministers to member States on effective guardianship for unaccompanied and separated children in the context of migration, CM/Rec(2019)11, 11 December 2019.
- Довідник із застосування статті 2 Протоколу № 1 до Європейської конвенції з прав людини. Право на освіту. 30 квітня 2017 року/Доступ за посиланням: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_2_Protocol_1_UKR.pdf
- ECtHR, «Campbell i Cosans v. the United Kingdom», app. 7511/76; 7743/76, judg. 25 February 1982/ Доступ за посиланням: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57455>

- ЄСПЛ, «Савіни проти України», рішення від 18.12.2008/ Доступ за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_454#Text
- Конвенція про боротьбу з дискримінацією у галузі освіти, 14 грудня 1960 р. / Доступ за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174#Text
- Конвенція про визнання кваліфікації з вищої освіти у європейському регіоні, 11 квітня 1997 р./ Доступ за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_308#Text
- Висновки Європейського комітету з соціальних прав щодо України за 2019 р. від 20 березня 2020 року/ Доступ за посиланням: <https://rm.coe.int/european-committee-of-social-rights-conclusions-2019-ukraine-ukr-/16809e21f3>
- ЄСПЛ, Катан та інші проти Молдови і Росії, рішення від 19 жовтня 2012 р.
- ECSR, European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) v. France/ Доступ за посиланням: <http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=cc-114-2015-dmerits-en>
- ECSR, Defence for Children International (DCI) v the Netherlands), № 47/2008, 20.10.2009
- Іфа Нолан Захист дітей від бідності: роль прав у Раді Європи. - Рада Європи. - 2019 р.- 57 р. / Доступ за посиланням: <https://rm.coe.int/final-protecting-the-child-from-poverty-ukrainian/16809e96ec>
- Case-law: European Court of Human Rights. Building a Europe for and with children./ Доступ за посиланням: http://www.coe.int/t/dg3/children/caselaw/CaseLawChild_en.asp
- ECSR, Collective Complaint No. 47/2008 by Defence for Children International (“DCI”) against the Netherlands
- ECSR, European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) v. France № 82/2012, decision on the merits of 19 March 2013
- Digest of the case law of the European Committee of Social Rights, December 2018

- Children's rights. The Council of Europe/ Доступ за посиланням:
<https://www.coe.int/en/web/children#:~:text=The%20Council%20of%20Europe%20protects,150%20million%20children%20in%20Europe.>

- Monitoring children's rights/ Council of Europe / Доступ за посиланням:
<https://www.coe.int/en/web/children/monitoring>

- Publications of the Council of Europe. Children's rights/ Доступ за посиланням:

// <https://www.coe.int/en/web/children/publications>

- Legal standards of the Council of Europe in the sphere of children's rights/
Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/en/web/children/legal-standards>

Video:

- "Beat Bullying"/ Council of Europe/Доступ за посиланням:
<https://youtu.be/e5sB7mndfrQ>

- Children and the digital environment/ Доступ за посиланням:
<https://youtu.be/71DqOvHIGKI>

- Keep me safe/ Good practice/ Доступ за посиланням:
https://youtu.be/LO1IFnkhb_g

III. Виконання Україною взятих зобов'язань за ЄСХ переглянутою

ТЕМА 9. ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ВЗЯТИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ЄСХ ПЕРЕГЛЯНУТОЮ

Ратифіковані та нератифіковані Україною положення ЄСХ. План заходів щодо забезпечення виконання положень ЄСХ, парламентські слухання «Про виконання в Україні ЄСХ». Висновки та рекомендації ЄКСП щодо розгляду доповідей України. Питання ненадання достатньої інформації для прийняття висновків. Повторення рекомендацій ЄКСП. Застосування судами України ЄСХ. Необхідність визнання процедури розгляду колективних скарг для належної імплементації ЄСХ.

Лекція

1. Ратифікація Україною ЄСХ переглянутої. Закон України «Про ратифікацію Європейської соціальної хартії переглянутої» від 14 вересня 2006 р. зі змінами у редакції 8 червня 2017 р. та загальна характеристика взятих зобов'язань. Нератифіковані положення ЄСХ переглянутої. Подання Україною доповідей про нератифіковані положення ЄСХ. Висновки щодо них ЄКСП.
2. Національні акти, прийняті з метою покращення ситуації з імплементацією ЄСХ. План заходів щодо забезпечення виконання положень ЄСХ переглянутої на 2015 – 2019 роки та його виконання. Парламентські слухання «Про виконання в Україні ЄСХ».
3. Процес виконання Україною взятих зобов'язань. Представлення Україною доповідей щодо виконання взятих зобов'язань. Основні недоліки. Ненадання достатньої інформації для висновків та невчасне подання доповідей Україною. Альтернативні звіти.
4. Висновки ЄКСП щодо виконання Україною взятих зобов'язань. Основні загальні проблеми. Аналіз Висновків ЄКСП в рамках останнього циклу.

Визначення основних тенденцій щодо виконання Україною своїх зобов'язань відповідно до аналізу Висновків за тематичними групами у різні періоди.

5. Європейська соціальна хартія переглянута та українські суди. Застосування ЄСХ українськими судами. Приклади застосування національними судами України ЄСХ: основні моделі.

6. Проблеми імплементації ЄСХ в Україні. Визначення шляхів їх подолання.

Питання/дискусії під час лекції:

1) У рамках п. 1. Проведення обговорення Висновку Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо вступу України до Ради Європи та переліку договорів, які Україна зобов'язалася ратифікувати. Чи була ЄСХ включена до цього переліку та які зобов'язання взяла Україна щодо ЄСХ під час вступу до Організації? Що означало зобов'язання «вивчати ЄСХ з метою подальшої ратифікації»? Чи створює таке формулювання міжнародно-правового зобов'язання чітко визначені часові рамки для ратифікації?

2) У рамках п. 4. Розглянути у міні-групах Висновки ЄКСП щодо виконання Україною зобов'язань за статтею 11, якою передбачено право на здоров'я, за різні роки: 2017 р., 2015 р., 2013 р. та 2009 р.. Які зміни констатувалися Європейським комітетом у різні роки та як змінювалася ситуація по трьом пунктам: стосовно усунення причин слабого здоров'я, забезпечення діяльності консультативно - просвітницьких служб, які сприяли б поліпшенню здоров'я і підвищенню особистої відповідальності у питаннях здоров'я, а також щодо запобігання, у міру можливості, епідемічним, ендемічним та іншим захворюванням, а також нещасним випадкам. Порівняти Висновки. Виокремити основні проблеми.

(Висновки щодо ст.11 за вказані роки англійською мовою на сайті пошукової бази HUDOC/ Доступ за посиланням:
[71](https://hudoc.esc.coe.int/eng#%7B%22ESCArticle%22:%5B%2211-01-000%22,%2211-02-000%22,%2211-03-</p></div><div data-bbox=)

[000%22\],%22ESCDcType%22:\[%22CON%22,%22FCO%22\],%22ESCStateParty%22:\[%22UKR%22\]} \)](#)

3) У рамках п. 5. Проаналізувати надані витяги з національних судових рішень, в яких українські судді посилаються на ЄСХ. Визначити характер та цілі застосування ЄСХ українськими суддями. Визначити основні недоліки та проблеми.

4) У рамках п. 5. Провести обговорення/дискусію з питання можливості/доцільності застосування українськими судами практики ЄКСП. Порівняти ситуацію з застосуванням рішень ЄСПЛ до прийняття Закону України “Про виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ” з ситуацією застосуванням рішень ЄКСП.

5) У рамках п. 6. Визначити основні загальні проблеми невиконання Україною зобов’язань за ЄСХ. У міні-групах обговорити та запропонувати перші 5 кроків щодо подолання проблем з імплементацією ЄСХ в Україні та належного виконання взятих зобов’язань. Презентувати роботи та обговорити результати.

Додаткові завдання:

1. Проаналізуйте зміни Висновків ЄКСП щодо однієї з ситуацій, яка була визнана такою, що не відповідає положенням ЄСХ протягом тривалого періоду (впродовж щонайменш 3 циклів) та порівняйте доповіді України щодо цієї ситуації. Чи змінювалися аргументи, які наводилися у доповідях? Чи змінювалися рекомендації та обґрунтування ЄКСП щодо такої ситуації? Які рекомендації можна надати Україні для виправлення ситуації, яка склалася?

2. Проаналізуйте, чи може Україна приєднатися до нератифікованих положень ЄСХ переглянутої? Якщо так, до яких? Відповідь обґрунтуйте.

Контрольні питання:

- У якому році Україна ратифікувала ЄСХ?
- За якими статтями ЄСХ Україна не визнала зобов'язання?
- Які документи було прийнято Україною на національному рівні задля належної імплементації ЄСХ та виконання взятих зобов'язань?
- Яка оцінка була надана Верховною Радою України стану імплементації ЄСХ під час парламентських слухань з відповідного питання?
- Чи публікуються надані Україні Висновки ЄКСП українською мовою?
- Чи визнає ЄКСП належне виконання Україною положень ЄСХ у переважній більшості ситуацій? Як змінюється ситуація з роками?
- Чи визнала Україна обов'язковою процедуру розгляду колективних скарг?
- Чи застосовують українські судді ЄСХ? Практику ЄКСП?

Джерела:

- Офіційна сторінка Проєкту Ради Європи “Розвиток соціальних прав людини як ключовий чинник сталої демократії в Україні”/Доступ за посиланням: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/socialrights>
- Європейська соціальна хартія (переглянута), 3 травня 1996 року / Доступ за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text
- Закон України «Про ратифікацію Європейської соціальної хартії переглянутої» № 137-V від 14 вересня 2006 р.
- Закон України Про внесення змін до пункту 2 Закону України «Про ратифікацію Європейської соціальної хартії переглянутої» № 2034-VIII від 17 травня 2017 року
- Про затвердження плану заходів щодо забезпечення виконання положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) на 2015—2019 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 травня 2015 року № 450-р./ Доступ за посиланням: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248161640>

- Доповіді України Про виконання взятих зобов'язань за ЄСХ переглянутою.//Міністерство соціальної політики України/Співробітництво з Радою Європи/Доступ за посиланням: <https://www.msp.gov.ua/content/spivrobotnictvo-z-radoyu-evropi.html>
- Висновки Європейського комітету з соціальних прав щодо України за 2019 р. від 20 березня 2020 року/ Доступ за посиланням: <https://rm.coe.int/european-committee-of-social-rights-conclusions-2019-ukraine-ukr-/16809e21f3>
- Альтернативна доповідь про виконання Україною Європейської соціальної хартії (переглянутої) Української Гельсінської спілки з прав людини 2016 р. Тематична група «охорона здоров'я, соціальне забезпечення, соціальний захист» (статті 3, 11 12, 14, 23, 30) / Доступ за посиланням: <https://helsinki.org.ua/publications/alternatyvna-dopovid-pro-vykonannya-ukrajinoyu-evropejskoji-sotsialnoji-hartiji-perehlyanutoji/>
- Висновки ЄКСП щодо України /Conclusions /Міністерство соціальної політики України/Співробітництво з Радою Європи// Доступ за посиланням: <https://www.msp.gov.ua/content/spivrobotnictvo-z-radoyu-evropi.html>
- Висновки ЄКСП щодо України/ Резолюції Комітету Міністрів Ради Європи (анг., франц. мовами) //HUDOC/ Доступ за посиланням: <https://hudoc.esc.coe.int/>
- Ukraine and the European Social Charter/The Council of Europe/ Доступ за посиланням: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805ac112>
- Проєкт звіту про оцінку потреб щодо перегляду політики та нормативно-правової бази у сфері забезпечення прав людей з інвалідністю в Україні, проведеної в межах проєкту Ради Європи «Розвиток соціальних прав людини як ключовий чинник сталої демократії в Україні»/ Доступ за посиланням: <https://rm.coe.int/final-report-ukr-1-/16809f31b6>

- Федорова А. Проблеми виконання Україною взятих на себе зобов'язань за Європейською соціальною хартією переглянутою. Коментар до Висновків Європейського комітету з соціальних прав стосовно України 2020 року// Український часопис міжнародного права. - № 2. - 2020.- С. 149 -153
- Богданенко А. Особливості адаптації Європейської соціальної хартії до законодавства України/ Electronic scientific publication "Public Administration and National Security"/ Доступ за посиланням: <https://www.inter-nauka.com/magazine/public-administration/>
- Федорова А. Зобов'язання України за Європейською соціальною хартією (переглянутою): юридичні наслідки у випадку невиконання//Наукові записки. НаУКМА Юридичні науки /Том 168, 2015. – стор.77-81
- Болотіна Н. Б. Європейська соціальна хартія (переглянута) і Україна // Юридична наука. — 2011. — № 3. — С. 36-47
- Рудик В.А. Щодо проблеми реалізації Україною окремих положень Європейської соціальної Хартії (переглянутої) / Сборник научных трудов SWorld. – Вып. 3 (36). – Том 22. – Иваново: МАРКОВО АД, 2014 – С. 42-46.
- Феськов М. М. Європейська соціальна хартія (переглянута) і трудове законодавство України: питання адаптації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / М. М. Феськов ; Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2002. – 19 с.
- Павлів-Самоїл Н. П. Аналіз відповідності національного законодавства ратифікованим статтям Європейської соціальної хартії (переглянутої)./Доступ за посиланням: http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/Full_text_of_%20papers/vnulpurn_2016_845_48.pdf
- Федорова А.Л., Святун О.В. Правові питання виконання Україною зобов'язань за Європейською соціальною хартією (переглянутою)// Юридична Україна, № 6.- 2010, с.122-127

- Федорова А.Л. Захист прав працівників у світлі статті 25 Європейської соціальної хартії 1996 року: європейський досвід та українське законодавство// Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: Збірник наукових праць / За ред. Ю.С. Шемшученка, І.С. Гриценка, М.Б. Бучка; упор. О.В. Кресін. – К.: Логос, 2010. – 520 с.